

ÅRSMELDING 2022-23

Norsk Bonde-
og Småbrukarlag

OM NORSK BONDE- OG SMÅBRUKARLAG

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er en partipolitisk uavhengig organisasjon som arbeider for å bedre jordbrukets økonomiske og sosiale rammebetingelser. Økt matproduksjon, næringsutvikling, lokal foredling, god dyrevelferd og levende kulturlandskap er viktige saker for organisasjonen. Grunnlaget for driften av organisasjonen er medlemskontingenten fra våre om lag 6500 medlemmer.

BLI MEDLEM!

Som medlem vil du bli en del av fellesskapet og kan være med å påvirke norsk landbrukspolitikk. Vi har gode medlemsfordeler på blant annet forsikring fra Gjensidige og arbeidstøy fra Wenaas. Du får i tillegg tilsendt avisa Bonde og Småbruker gratis åtte ganger i året.

Les mer og meld deg inn:

smabrukarlaget.no/bli-medlem

INNHOOLD

Forord	4
Styrets beretning	5
Lederskifte i laget	8
Inntektsberegning og avkastning i fokus	9
Jordbruksforhandlingene	10
Norsk Bonde- og Småbrukarlag 110 år	16
Kritiske til GMO-liberalisering	20
Bærekraftige kostråd må være basert på landets arealressurser	22
Beiteutfordringer i utmarka	24
Alliansebygging	25
Internasjonalt arbeid	26
En organisasjon i utvikling	28
Medlemsutvikling	30
Tillitsvalgte, ansatte og interne utvalg	34
Ekstern representasjon	38
Regnskap	42
Revisors beretning	51
Vedlegg 1: Rapport fra landsmøtevalgte utvalg	52
Vedlegg 2: Rapport fra prosjekter	54

www.smabrukarlaget.no | [@bondeogsmabrukarlaget](https://twitter.com/bondeogsmabrukarlaget)

KJÆRE LESER!

Du sitter nå med en årsmelding fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag.

2023 er et år i brytningstiden der markeder fort er i endring, og kampen om bondens økonomi er i fokus. Hva skal bonden tjene? Trenger vi bønder? Hva er det miljøvennlige alternativet?

NBS skal, og har blitt den skapende kraften i norsk jordbruk. Vi er ikke størst, men vi veit godt hvor vi skal. Økonomisk og sosial jamstilling på rett tallgrunnlag er det som trengs hvis vi skal øke selvforsyningen til 50% og ikke minst produsere mat i et evighetsperspektiv. Vi har klart å skape en bred allianse av ulike stemmer som krever endring. Vi har klart å løfte rettferd for bonden. Vi har stått opp for det som er rett. Det har sin pris, men den er lett å betale når man setter det opp mot betydningen det vil ha for generasjonene som kommer etter oss.

Arbeidet med å utvikle oss som organisasjon er både krevende og nyttig. Det ble tidlig klart for oss at mange flere en bonden også ønsker en ny retning i jordbruket. Vi har ikke lenger tro på de løsningene og løgnene som har ført oss hit vi står i dag. Vi har ikke oppnådd en seier før det syns i kulturlandskapet, lommeboka og på matbordet at vi har en ny politikk. Hvis gjengroingen av Norge snur er det et tydelig tegn på at selvforsyningen også er på vei opp.

Eleanor Roosevelt sa en gang: «Det trengs to parter for undertrykkelse, den som undertrykker, og den som lar seg undertrykke.»

Nok er nok, vi lar oss ikke undertrykke lenger! Våre løsninger er ikke lettvinne, og de bryter tydelig med dagens politikk. Vi mener maten er for billig, og at en rett pris på bondens varer og innsats ville forbedret samfunnet vårt på en slik måte at en aktiv matpolitikk faktisk var selvfinansierende hvis man tok med alle positive sideeffekter. Vi mener overproduksjon er grovt uetisk både for jorda, dyr og folk. Å velge å ikke produsere det vi kan i er verden som sulter er et svik mot de som trenger maten mer en oss!

Man kan ikke komme utenom det faktum at så lenge politikerne ikke får et tallgrunnlag som stemmer med virkeligheten vil de aldri forstå hva som skjer i næringen på rett måte. Det er selvfølgelig behagelig for enkelte partier å ikke vite, men for fremtiden til norsk matproduksjon er det en katastrofe. Derfor blir ansvarlig-gjøring og kunnskapsbygging av politikere og folk sak nr. 1 fremover. Ærlighet om nåsituasjonen og framtiden må bygges på fjell grund. Det er helt avgjørende at vi lykkes med at alle størrelser og områder jordbruk skal bli verdsatt og være en del av ett nytt tallgrunnlag.

Det siste året har så tydelig vist oss at naturen er en enorm kraft, og at ekstremnedbør og tørke på hver sin måte underbygger behovet for et variert og mangfoldig jordbruk i hele Norge. Våre løsninger på klima problemene er et enda sterkere fokus på god agronomi, dyrehelse, matkasting og kosthold. Dette må gjøres i god NBS ånd i et evighetsperspektiv bygget på norske resurser!

Sterkere felleskap både i organisasjonen og i samfunnet generelt er spesielt viktig nå som pandemien er over. Det siste året har det blitt skapt mange gode møteplasser der mennesker møter mennesker ansikt til ansikt med felles ønske om å gjøre sitt bidrag for vår felles sak. Vi har sterk medlemsvekst, og det er ingen selvfølge når man ser snittalderen i dessverre jordbruket stadig stiger. Derfor er det spesielt gledelig og avgjørende at vår politikk løser medlemmenes behov, og tar grasrota på alvor. Fremover blir det viktig å skape mer liv i lokallagene slik at vi revitaliserer NBS som politisk motkraft til dagens retning.

Norsk Bonde- og Småbrukarlags løsninger er mye de samme som de alltid har vært, men vår politikk har aldri før vært et tydeligere alternativ til et system som til de grader ikke virker. Nå må vi alle presse på for det viktigste av alt: norsk mat i et evighetsperspektiv! God lesing!

Tor Jacob Solberg

STYREÅRET 2022-23

Av Vegard Vigdenes, politisk nestleder og Margrethe Figved, organisatorisk nestleder

DET POLITISKE ARBEIDET

Etter et så godt landsmøte og etter den store tilliten det nye styret fikk i landsmøte 2022, så var motivasjonen stor for å komme i gang med jobbinga. Det var en ny situasjon der Olaf og John Petter hadde slutta og leder over flere år – Kjersti Hoff – det samme. Vi ventet også på at nytilsatt generalsekretær Anton Langeland skulle begynne i jobben. En slik ny situasjon gir både utfordringer og muligheter.

Styremøtene gjennom året har vært gode og kreative og vi har fått jobbet med både politikk og organisasjon. Etter at Anton kom på plass, så ble det enklere for et underbemannet kontor å gjøre en enda bedre jobb. De ulike styremedlemmene har hatt ulike egenskaper som har utfyllt hverandre godt.

I det politiske arbeidet har vi hovedfokus på tre saker: Plan for 50 prosent sjølforsyning, jamstilling gjennom inntektsopptrapping og rett tallgrunnlag. Dette er også tydelige mål i regjeringas Hurdalsplattform.

Det aller første vi prøvde å få til var tilleggsforhandlinger med staten og Bondelaget. Vi kunne dokumentere at spesielt melkeproduksjonen hadde store avvik fra inngått avtale, men dette fikk vi dessverre ikke de to andre partene med på.

En annen ting som har vært viktig for oss i jobbinga gjennom hele året har vært å bli kjent med, og å bygge allianser med ulike lag, organisasjoner og privatpersoner. Det har også blitt prioritert å snakke med de som vi i utgangspunktet er «uenige» med på mange områder. Dette har gitt oss både økt forståelse og gjort oss bedre rustet til å jobbe videre. Interessen for å treffe Norsk Bonde- og Småbrukarlag har vært stor - og det tar vi som en tillitserklæring.

De politiske partiene har vi også hatt god og tett kontakt med, og da spesielt med de i næringskomiteen og deres rådgivere. Vil benytte anledningen til å gi de politiske rådgiverne skryt. Her er det mange dyktige, unge og visjonære folk som

både er lydhøre og som utfordrer oss på politikken.

En god del representasjon på ulike møter og lignende har det også vært både i og utenfor organisasjonen. Det er motiverende å se all den aktiviteten som foregår i NBS sin regi rundt omkring i landet.

Utpå etterjulsvinteren startet jobbinga med jordbruksoppgjøret for fullt. Vi hadde da etter to innspillsrunder fra lokallag og fylkeslag en grei oppgave med å konkludere at vi er en organisasjon som virkelig ønsker en ny kurs i jordbrukspolitikken. Hva denne kursen er – er vi også i stor grad enige om. Kjell Erik måtte på kort varsel hoppe inn i forhandlingsutvalget – en jobb han for øvrig gjorde på en strålende måte. For første gang i historien så valgte vi også å hente inn sakkyndige utenfor organisasjonen. De tre var: Jan Davidsen (tidligere leder i Fagforbundet og nå leder i Pensjonistforbundet), Anja Bakken Riise (leder for Fremtiden i våre hender) og Robert Mood (tidligere generalløytnant og president i Røde kors). Disse tre gjorde oss helt klart bedre.

Vårt krav endte opp på ca. 13,5mrd. Vi la da opp til at jordbrukeren i 2024 skulle opp på litt over «minstelønn» og ha en avkasting på kapitalen på gjeldsrentenivå. Vårt krav la også opp til økt selvforsyning – dvs. økt planteproduksjon i Norge. I den sammenhengen vil vi spesielt trekke fram vår «jordpakke» som bla. besto av store satsinger på drenering, nydyrking, kalking mm.

For første gang på 73 år så ble vi ikke enige med Bondelaget om størrelsen på ramma. Vi strakk oss langt. Dvs. over halvparten av gapet mellom deres og vårt krav. NBS kunne ikke være med å forhandle fram en realinntektsnedgang. Vi ble derfor i samråd med Bondelaget enige om å gå til staten for mekling. Dette endte til slutt med at vi og Bondelaget fikk i oppgave å legge fram hvert vårt posisjonsnotat.

Vårt notat tok for seg retningen vi vil med norsk jordbruk – samfunnsoppdraget. Økt selvforsy-

ning og beredskap var våre hovedprioriteringer. Staten valgte å forhandle med Bondelaget. Vi brøt aldri forhandlingene, men ble valgt bort. Resultatet av årets forhandlinger ble en realinnetekstnedgang. Jordbruksforhandlingene er en forberedelse til Stortinget. SV skal ha ros for at de i forhandlingene der fikk forpliktet regjeringa på å bedre tollvernet, komme med en plan på selvforsyning og å innføre et teigbasert tilskuddssystem.

Å få et riktig tallgrunnlag på plass blir helt avgjørende for å måle økonomien i næringa og for å få en ærlighet inn i jordbruksdebatten. Derfor ble konsulentselskapet Menon bedt om å lage en rapport om kapitalen i norsk jordbruk. Menon er kjent for å analysere økonomiske problemstillinger og deres analyser danner bla kunnskapsgrunnlag for offentlige investeringer. Det kan også legges til at de har en rammeavtale

med Finansdepartementet innen kvalitetssikring av offentlige investeringer. Med andre ord et av de mest anerkjente selskapene vi har på dette området i Norge. Rapporten kommer til høsten. Vår rådgiver Anders Bakke Klemoen har gjort et fantastisk arbeid på dette området.

Regjeringa har som tidligere nevnt – lovd at de skal komme med en plan for økt selvforsyning og en opptrappingsplan for bondens inntekt. Disse planene må ses i sammenheng. Dessverre har ingenting skjedd enda. NBS bestemte derfor at vi ønsket å hjelpe regjeringa med jobbinga og har derfor hatt folk i organisasjonen som har jobbet med å lage planene. Disse blir offentliggjort nå i høst.

Frem til våren 2023 har NBS hatt et REKO-prosjekt. Vi har derimot ikke fått videreført støtten for dette fra Innovasjon Norge. Etter innspill fra REKO-ringene, har tidligere prosjektleder Irene

Dalland derfor igangsatt et arbeid for å opprette en organisasjon for REKO-ringene, slik at gras-rotta selv kan kontrollere framtida til konseptet. Inntil dette er gjennomført, vil ikke NBS søke videre midler. Irene er i dialog med sekretariatet underveis for å orientere om prosessen. Dette utelukker ikke et REKO-prosjekt i NBS i framtida, men midler må da søkes gjennom andre instanser enn Innovasjon Norge. NBS eier fortsatt fellesmerkebetegnelsen REKO i Norge.

På flere områder har vi forbedringspotensiale. Vi må være mer fokusert i det politiske arbeidet. Nå handler dette om selvforsyning og inntekt. Når vi er tydelige på dette kan vi bygge enda flere og sterkere allianser. Vi bør bli enda mere synlige – spesielt i medier som treffer folk utenfor næringa og vi kan bli enda bedre på oppgavefordeling og informasjonsflyt i styret og i organisasjonen. Det blir viktig at det nye styret raskt får diskutert disse tingene og får lagt en plan.

NBS er i medvind. Vi får stadig nye medlemmer, vi er synlige, vi er tydelige på at det trengs en kursendring og vi mener at bonden skal ha økonomiske og sosiale vilkår som de fleste andre i Norge har. Vi trenger folk som engasjerer seg og som deltar i debatten. Det blir mange tøffe kamper fremover, men med et slikt lag så kan vi faktisk utgjøre en forskjell!

DET ORGANISATORISKE ARBEIDET

Etter landsmøtet 2022 var vi mange nye styremedlemmer, og det har vært en spennende prosess å finne ut av hvordan vi best kan lede organisasjonen. Med hovedfokus på inntekt, flere tunge politiske saker i tillegg, og et tydelig ønske om å bygge organisasjonsapparatet, har det ikke skortet på oppgaver. Heldigvis har sekretariatet blitt styrket i meldingsperioden, og vi står stadig bedre rustet til å ta oss av de administrative oppgavene.

Organisasjonsarbeidet har i all vesentlighet vært ivaretatt av organisatorisk nestleder i samarbeid med sekretariatet og organisasjonsutvalget (OU).

NBS-seminarene har blitt liggende hos OU dette året også. Seminarene har nå blitt innrettet slik at de tar for seg tema tilknyttet jordbruksforhandlingene i perioden januar - mai, og andre relevante problemstillinger resten av året. Tilbakemeldingene tyder på at folk fortsatt ser nytte i å delta, og at seminarene oppfyller målet om

å bygge kunnskap blant både medlemmer og andre landbruksinteresserte.

Organisasjonsutvalget har begynt på en gjennomgang av vervbeskrivelser og veiledningsmateriell for lokallagsaktivitet, dette arbeidet videreføres i neste meldingsperiode og vil bli tilgjengeliggjort på nettsidene.

OU har også gjort forarbeid for en omlegging av kontingentsystemet. Målet her er å tilpasse kontingentklasser og satser til dagens situasjon, samt splitte kontingenten i en grunnkontingent og en momsbelagt serviceavgift. Omleggingsarbeidet startet med at sekretariatet fikk innhentet organisasjonsnummer på en stor del av medlemmene og deretter gjennomførte en vasking av medlemslistene opp mot Produsentregisteret. Selv om denne vaskinga medførte at noen medlemmer ble plassert i feil kontingentklasse, var det også en betydelig andel som ble flyttet over i korrekt klasse. Vi takker de som har gitt beskjed om det de mener er feil kontingentplassering, slik at vi har fått rettet opp det også! Arbeidet fortsetter nå med å tilpasse kontingentklasser og beregningsmåter. Dette har tatt lengre tid enn først forventet, men endringene vil etter planen bli lagt fram for landsmøtet i november 2024.

Styret valgte i etterkant av landsmøtet 2022 å opprette flere interne utvalg. Responsten var overveldende da vi spurte medlemmene om å delta! De produksjonsrettede utvalgene ble særlig brukt i forbindelse med jordbruksforhandlingene. Dessverre har vi ikke klart å følge opp alle utvalgene så godt som vi hadde ønsket, men vi tar mål av oss til å ha tettere kontakt i neste periode. Det er svært verdifullt å ha gode faglige utvalg i organisasjonen, slik at styret har flere å rådføre seg med. Takk til alle som har stilt opp! Sammen er vi sterke!

Styret i Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Styret i Norsk Bonde- og Småbrukarlag 2022-23. Bak f.v: Eli Berge Ness, Inge Aukan, Margit Fausko og Kjell Erik Brandstadmoen. Foran f.v: Vegard Vigdenes (politisk nestleder), Tor Jacob Solberg (styreleder) og Margrethe Figved (organisatorisk nestleder). Foto: Nora May Engeseth

LEDERSKIFTE I LAGET

Under det 93. landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag, ble Tor Jacob Solberg valgt til leder i Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Kjersti Hoff takket av etter fire år.

Påtroppende leder Tor Jacob Solberg (2022-) og avtroppende leder Kjersti Hoff (2018-2022). Foto: Nora May Engeseth

Under landsmøtet ble Kjersti Hoff takket av som leder av Norsk Bonde- og Småbrukarlag etter fire år. Hoff ble valgt inn i 2018, og har blant annet ledet laget gjennom en pandemi. Avtroppende politisk nestleder, Eli Berge Ness, overleverte godord, en stor blomsterbukett og en god klem under festmiddagen lørdag. Flere hadde noen ord og gaver de ville dele: Sondre Aasan på vegne av Telemark BS, Ola Johansen for Sør-Varanger og Finnmark BS, Stig Arild Helgesen for Rogaland BS, og Frank Valø for Troms BS.

Ny ledertrio

I juni 2022 offentliggjorde Oslo Akershus BS sin nominasjon til ledervervet, etter Hoff annonserte at hun ikke ønsket gjenvalg. Fylkeslaget nominerte bondeopprører Tor Jacob Solberg til ledervervet. Søndag 30. oktober ble Solberg enstemmig valgt til ny leder i Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Med seg på laget fikk han politisk

nestleder Vegard Vigdenes og organisatorisk nestleder Margrethe Figved, samt styremedlemmer Inge Aukan og Margit Fausko (1 år). Ann Guro Hansen ble valgt til ny ordfører, mens Hanne Bjerkvik ble benket inn som varaordfører.

Ved endt landsmøte holdt avtroppende leder Kjersti Hoff en tale til nyvalgt leder Tor Jacob Solberg. Kommende viktige oppgaver, en NBS-pin og nøklene til kontoret ble overrakt en glad og berørt Solberg. Han måtte ta inn øyeblikket før han åpnet munnen og holdt sin første tale som leder: «Når jeg våkna i dag tidlig hadde jeg en drøm om at dette skulle skje, og jeg takker for tilliten. (...) Det som har vært grunnideen og politikken i NBS i over hundre år, den blir mer og mer aktuell. Tida vokser inn på oss som organisasjon og vi kommer til å bli den ledende krafta i norsk jordbrukspolitikk».

INNTEKTSBEREGNING OG AVKASTNING I FOKUS

Etter jordbruksoppjøret i 2021 ble det nedsatt et ekspertutvalg for å vurdere grunnlag og forutsetninger for å sammenligne næringsinntekt i jordbruket med lønn for arbeidstakere. Mandag 3. oktober 2022 ble rapporten lagt fram. Utvalget anbefalte å ikke skille mellom vederlag til arbeid og egenkapital, og foreslo en hybridmodell for inntektsberegning. Arbeidet med nytt tallgrunnlag har vært et prioritert arbeid i organisasjonen det siste året.

Inntektsberegning

I rapporten fastslo Grytten-utvalget at bondens medianinntekt var 212 200 kr pr årsverk. Beregningen er basert på skattetall. I 2021 var gjennomsnittlig årslønn i Norge 610 000 kr. Det gav et inntektsgap på 398 000 kr, ikke medberegnet avkastning på kapital. Ettersom beregningen var basert på skattetall, er det også dette inntektsnivået NBS valgte å forholde seg til i inntektsarbeidet det siste året.

Regjeringa behandlet ikke Grytten-utvalgets rapport og innspill til denne før jordbruksforhandlingene 2023. Forhandlingene i 2023 foregikk dermed på feil tallgrunnlag.

- Hybridmodellen kroken på døra

Høringsfrist for innspill til Grytten-utvalgets rapport var 16. januar. Nyansatt generalsekretær Anton Langeland og seniorrådgiver Anders Bakke Klemoen hadde hovedansvar for høringsinnspillet fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag.

NBS støttet i sitt innspill utvalgets forslag til to modifiserte total kalkyler med noen endringer. Innleide årsverk (som avløser) kostnadsførte Grytten-utvalget via AA-ordningen, mens årsverk som tilhører bonden foreslo NBS at skulle kostnadsføres med det lønnsnivået som gjelder for gjennomsnittlig lønnsinntaker. Årsresultat før skatt vil dermed være avkastning til kapital for næringen.

I tillegg til kostnadsføring av arbeidsinnsats, foreslo NBS også at kostnad til gjennomsnittlig tjenestepensjon skal inn i kalkylen, samt all utleide melkekvote, også den som eies av andre aktive bønder. Det må benyttes nominelle gjeldsrenter og en indeksregulert kapitalbase fra år til år. I korte trekk vil forslaget til NBS resultere i to

Tallknuser og økonom Anders Bakke Klemoen ble engasjert vinteren 2022 for å jobbe med tallgrunnlaget fram mot jordbruksforhandlingene 2023. Han deltok blant annet i Budsjettutvalget for jordbruket (BFJ) på vegne av organisasjonen sammen med assisterende generalsekretær Vilde Haarsaker.

modifiserte total kalkyler, der én kalkyle benyttes i rapporteringsøyemed og den andre som budsjetteringsverktøy for de årlige forhandlingene.

I sin rapport foreslo Grytten-utvalget en Hybridmodell for inntektsberegning, denne støtter ikke NBS. Hybridmodellen tar ikke hensyn til arrondering, mekanisering, eller driftsopplegg. Diversiteten i norsk landbruk er langt større enn at en kan måle de «beste» mot de «dårligste», og en hensyntar i et slik bilde kun de økonomiske verdiene i forhold til mulighetsrommet for inntekt.

Arbeidet med nytt tallgrunnlag ikke over

Styret engasjerte i juni 2023 konsulentbyrået Menon Economics for å utrede avkastning til arbeid og egenkapital og kapitalkostnader i Total kalkylen. Menon leverer sin rapport høsten 2023.

JORDBRUKS- FORHANDLINGENE 2023

For første gang i historien deltok ikke Norsk Bonde- og Småbrukarlag i jordbruksforhandlingene med staten. De to faglagene klarte ikke å bli enige om et felles krav, og etter sonderinger valgte staten å forhandle videre med Norges Bondelag.

Norges Bondelag og staten inngikk avtale og presenterte 16. mai et jordbruksoppgjør med en ramme på 4,147 mrd kroner.

Norges Bondelag la fram sitt krav onsdag 26. april. Kravet hadde en ramme på 6,9 milliarder kroner. Statens tilbud hadde en ramme på 3,3 milliarder kroner. Forhandlingsgevinsten ble

dermed på om lag 850 millioner kroner. Partene prioriterte melkeproduksjon, velferdsordninger, Nord-Norge og klima og miljø.

Studiearbeidet

I tråd med landsmøtevedtaket fra 2021, startet studiearbeidet i forkant av jordbruksforhandlingene 2023 i august 2022. Frist for å levere inn

studiearbeidet var 1. oktober 2022 og det kom inn 26 svar. Del to av studiearbeidet ble gjennomført i januar og mars 2023, med et forenklet opplegg med svaralternativer. Det kom rundt 50 innspill fra lokal- og fylkeslag. Innspillene ble sammenstilt av styremedlemmene, som deretter arrangerte møter med sine fadderfylker. Et sammendrag av innspillene ble også gjennomgått under fylkesledermøtet i mars.

Innspillmøter

Som tidligere år ble det arrangert møter med interne utvalg og eksterne aktører i jordbruket. I møtene fikk utvalgene og organisasjonene først presentere sine innspill, før forhandlingsutvalget kunne stille spørsmål. 15 interne utvalg i NBS og 26 organisasjoner i jordbruket deltok på innspillmøtene 6.-8. mars. I tillegg hadde styreleder og politisk nestleder flere møter med relevante organisasjoner og personer i og utenfor jordbruket.

Arbeidet i Budsjettnemnda

For perioden 2022-24 ble to nye representanter valgt inn i Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag: Vilde Haarsaker og Anders Bakke Klemoen. Budsjettnemnda startet sitt arbeid i midten av november 2022, og har hatt jevnlig møter frem til og med jordbruksforhandlingene. Det er BFJ sin oppgave å legge frem tallgrunnlaget, som skal benyttes under forhandlingene.

BFJ sitt arbeid er omfattende og med mange dokumenter som skal behandles, før sekretariatet fra NIBIO kan effektivt sette dette i faktisk grunnlag til bruk under forhandlingene. Sekretariatet gjør en fremragende jobb under høyt tidspress inn mot forhandlingene.

Nemnda jobber etter faste data og metoder, men jobber også stadig for kvalitetsutbedringer knyttet til det omforente tallgrunnlaget. Et

Tidligere forsvarstopp Robert Mood, NBS-leder Tor Jacob Solberg, leder i Framtiden i Våre Hender Anja Bakken Riise og leder i pensjonistforbundet og fagforeningsveteran Jan Davidsen foran Stortinget. De tre deltok i jordbruksforhandlingene som sakkyndige for NBS. Foto: Nora May Engeseth

17. april inviterte Internasjonalt utvalg og aksjonsutvalget i Norsk Bonde- og Småbrukarlag til *Spise rundt samme bord*-markering i anledning Verdens småbrukerdag. Tor Jacob talte til rundt 60 organisasjoner og politikere som delte et måltid på Eidsvolls plass. Foto: Nora May Engeseth

Forhandlingsutvalget i Norsk Bonde- og Småbrukarlag til jordbruksoppgjøret 2023 (f.v): Anton Langeland (sakkyndig), Kjell Erik Brandstadmoen (1. vara), Ann Guro Hansen, Tor Jacob Solberg (leder), Vegard Vignenes og Inge Aukan (2. vara). Foto: Nora May Engeseth

Panelsamtale under lanseringen av NBS sitt alternative jordbruksoppgjør. F.v: Tor Jacob Solberg, Mari Jensen Aas (nestleder i Spire), Katrina Rønningen (seniorforsker i Ruralis) og Jan Davidsen (leder Pensjonistforbundet og sakkyndig NBS). Samtalen ble ledet av Kirsti Winnberg, seniorrådgiver i Gjete.

eksempel på dette er kapittel 1.13.2 i Utredning nummer 1 fra BFJ ifm forhandlingene 2023. Denne tar for seg ny vurdering av beregningsmåte knyttet til «effekt av finansiering» og bruken av konsumprisindeks vs. spesialindekser når man prisnivåjusterer avskrivbare driftsmidler.

Fylkeslederne krevde 200 000 kroner

I fylkesledermøtet 16. mars vedtok fylkeslederne i NBS sine råd til styret i forkant av jordbruksforhandlingene: «Fylkesledermøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil, på bakgrunn av det tallmaterialet Grytten-utvalget har lagt fram og på bakgrunn av flere tidligere stortingsvedtak, samt regjeringas lovnader i Hurdalsplattformen, kreve at regjeringa legger fram en tidfesta plan for inntektsjamstilling.

Viljen til inntektsutjevning må bekreftes med en jordbruksavtale som innebærer et reelt inntektsløft ved årets forhandlinger på 200 000 kroner per årsverk. I tillegg må kostnadsveksten kompenseres. Nye offentlige krav til landbruket kan ikke godkjennes uten at de fullfinansieres. Kravet innebærer et inntektsløft på 108 kr/t til totalt 149 kr/t, som betyr at norske bønder fremdeles vil ligge under minste timelønn for fast ansatte faglærte i jordbruket i Norge.»

Forhandlingsutvalget

Årets forhandlingsutvalg bestod av leder Tor Ja-

cob Solberg, politisk nestleder Vegard Vignenes og Ann-Guro Hansen. Kjell Erik Brandstadmoen og Inge Aukan var 1. og 2. vara. Brandstadmoen deltok i forhandlingene som erstatning for Hansen.

17. mars vedtok styret forhandlingsutvalgets mandat. Sosial og økonomisk jamstilling var hovedprioritering i årets forhandlinger, med en vesentlig tetting av inntektsgapet for å nå mål om jamstilling innen 2026. I tillegg skulle sjølforsyning prioriteres.

Historisk åpenhet i forhandlingene

I 70 år har jordbruksforhandlingene foregått bak lukkede dører der få har hatt innsikt. Dette ønsket forhandlingsutvalget med Solberg og Vignenes i spissen å gjøre noe med. Siden landsmøtet har de to deltatt på en rekke møter med ulike alliansepartnere, og i forkant av jordbruksforhandlingene ble det avklart at tre personer som på ulike måter representerer samfunnet skulle delta som sakkyndige for NBS: tidligere forsvarstopp og generalløytnant Robert Mood, leder i Framtiden i våre hender, Anja Bakken Riise, og tidligere fagforeningsleder og leder i Pensjonistforbundet Jan Davidsen. De tre var med i prosessen med å utarbeide NBS sitt primærkrav, og skulle etter planen delta i forhandlingene med Bondelaget og med staten.

Nøkkeltall jordbruksoppgjøret 2023				
	Bondelagets krav	Statens tilbud	Avtale	NBS sitt primærkrav
Ramme	6,9 mrd kr	3,34 mrd kr	4,147 mrd kr	13,490 mrd kr
Tetting av inntektsgap	120 000 kr	40 000 kr	60 000 kr	200 000 kr*
Total inntektsvekst i 2024	171 000 kr	91 000 kr	110 000 kr	229 379 kr**
Endringer i målpris	1070 mill kr	732 mill kr	864 mill kr	2528,9 mill kr
Budsjettmidler	5407 mill kr	2297 mill kr	2907 mill kr	9914 mill kr

*I ramme-oppsettet er redusert inntektsgap til andre grupper oppgitt som 287 050 kr. 87 050 kr av disse dekker inn effekt av finansiering, og er derfor tatt ut av sammenligningen over.

** Bondelagets krav, statens tilbud og avtalen inkluderer kronemessig lik inntektsutvikling som andre grupper og negativt overheng fra tidligere i total inntektsvekst i 2024. I NBS sitt krav foreslås negativt overheng utbetalt til melkeproducentene som et ekstra tilskudd i 2023, og er derfor ikke inkludert i sammenligningen.

Tøffe forhandlinger – partene ikke enige

Med en hardt presset økonomisk situasjon for norsk jordbruk, er det svært viktig at en avklaring om framtida for norsk matproduksjon kommer på plass. Regjeringa har i Hurdalsplattformen lovet 50% sjølforsyning og en opptrappingsplan for jamstilling av bonden, men har foreløpig ikke levert på disse lovnadene. Det var derfor en prioritet for Norsk Bonde- og Småbrukarlag å kreve etter hva som er det reelle behovet i næringa. Dette resulterte i et utgangspunkt for forhandlingene med Norges Bondelag på over 13 milliarder kroner.

Forhandlingene mellom jordbrukets to parter var tøffe, og vi klarte ikke bli enige. Etter flere dager med forhandlinger om rammen, hvor Norsk Bonde- og Småbrukarlag flyttet seg betydelig, ble staten kontaktet. Statens forhandlingsleder Viil Søyland gjennomførte møter med begge partene, og partene ble også bedt om å sende inn et posisjonsnotat. På bakgrunn av denne informasjonen, valgte staten å forhandle videre med Norges Bondelag. Norsk Bonde- og Småbrukarlag brøt aldri forhandlingene og var hele veien forhandlingsdyktige. Vi ønsket å presentere vårt felles krav som jordbruket, men opplevde ikke tilstrekkelig imøtekommelse for enighet om en felles ramme.

Forhandlinger og avtale mellom Bondelaget og staten

Norges Bondelag leverte sitt krav på vegne av jordbruket 26. april. Kravet hadde en ramme på 6,9 milliarder kroner og la opp til en tetting av

inntektsgapet på 120 000 kroner, med en total inntektsvekst i 2024 på 171 000 kroner.

5. mai presenterte staten sitt tilbud. Tilbudet hadde en ramme på 3,34 milliarder kroner og la opp til en tetting av inntektsgapet på 40 000 kroner, med en total inntektsvekst i 2024 på 91 000 kroner per årsverk.

Norges Bondelag uttrykte misnøye med tilbudets størrelse da det ble presentert, men valgte 8. mai å gå i forhandlinger med staten. 16. mai presenterte de forhandlingsresultatet. Jordbruksoppgjøret mellom staten og Norges Bondelag hadde en ramme på 4,147 milliarder kroner, som tilsvarte en forhandlingsgevinst på 850 millioner kroner. Avtalen la opp til en tetting av inntektsgapet med 60 000 kroner og en total inntektsvekst i 2024 på 110 000 kroner per årsverk.

Krav etter behov

Norsk Bonde- og Småbrukarlag presenterte sin alternative jordbruksavtale på Litteraturhuset i Oslo mandag 22. mai. Over 300 mennesker fulgte lanseringen fysisk eller via digital strømming. Leder i NBS, Tor Jacob Solberg og seniorrådgiver Anders Bakke Klemoen presenterte kravet, seniorrådgiver Dag Fossen kommenterte prosessen, og Robert Mood og Anja Bakken Riise, sakkyn-dige i NBS til årets forhandlinger, kommenterte kravet. Arrangementet ble avsluttet med en

* I henhold til WTO-regelverket er det mulig å overstige rammene for AMS-støtte (gul boks) et år. NBS benyttet denne muligheten i sitt krav, i påvente av avklaring av hvilken produksjon som skal ut av gul boks ved jordbruksforhandlingene 2024.

panelsamtale med tema økt sjølforsyning og beredskap.

NBS sitt krav hadde en ramme på 13,49 milliarder kroner. 2,529 milliarder var økninger i målpris* og 9,914 milliarder var budsjettmidler. I tillegg foreslo NBS at løsdriftskravet skulle fullfinansieres med en egen pakke på 2 milliarder kroner årlig over Statsbudsjettet. I likhet med Bondelaget, ønsket NBS at tollvernet skulle være tema i jordbruksforhandlingene.

Jordbruksavtale med SV på laget

Med mindretall på Stortinget, gikk regjeringa i forhandlinger med SV om å godkjenne årets jordbruksoppgjør. Partene ble enige om følgende som tillegg til jordbruksavtalen:

1. Stortinget ber regjeringen sikre norsk matberedskap og norsk matproduksjon gjennom et velfungerende tollvern, og at regjeringen i statsbudsjettet for 2024 går fra krone til prosenttoll for enkeltprodukt for å sikre dette.

Forsiden av NBS sitt alternative tilbud til jordbruksoppgjøret var preget av de vi jobber for - nemlig medlemmene.

2. Stortinget ber regjeringen, i dialog med faglagene, om å legge fram en strategi for økt selvforsyning og trygg matproduksjon basert på norske ressurser, og komme tilbake til Stortinget i forbindelse med statsbudsjettet.

3. Stortinget ber regjeringen, i dialog med faglagene, utrede hvordan bruk av datakart kan sikre høyere presisjon i tildeling av tilskuddsmidler og målrettet arealtilskudd mot arealer som ligger brakk, som for eksempel et teigbasert tilskudd. Utredningen skal være klar før de ordinære jordbruksforhandlingene i 2024.

JORDBRUKSFORHANDLINGENE

14. april: Budsjettnemnda legger frem sine tall for jordbruksoppgjøret 2023. Tallene fra BFJ viste en inntektsvekst på 12700 kroner for 2023, 15000 kroner mindre enn oppgjøret i 2022 la til grunn.

18. april: Norsk Bonde- og Småbrukarlag offentliggjør eksterne sakkyndige til årets jordbruksoppgjør og skaper historie.

24. april: Partene klarte ikke å bli enige om et felles krav. Staten velger å gå videre i forhandlinger med Norges Bondelag.

26. april: Norges Bondelag leverte sitt krav til staten.

5. mai: Staten la fram sitt tilbud til jordbruket. Tilbudet hadde en ramme på 3,3 mrd kroner.

16. mai: Norges Bondelag og staten la fram resultatet av årets jordbruksoppgjør. Oppgjøret hadde en ramme på 6,9 mrd kroner.

22. mai: Norsk Bonde- og Småbrukarlag lanserte sitt alternative jordbruksoppgjør/primærkrav.

15. juni: Stortinget godkjenner jordbruksavtalen.

NORSK BONDE- OG SMÅBRUKARLAG 110 ÅR

21. juni 2023 var det 110 år siden Norsk Bonde- og Småbrukarlag ble stiftet, den gang under navnet Norsk Småbrukerforbund.

En lørdag i juni for 110 år siden møttes 36 utsendinger fra 20 småbrukerlag på Eidsvoll folkehøgskole for å stifte Norsk Småbrukerforbund. Småbrukerforbundet skulle være en «faglig og upolitisk sammenslutning av lag, hvis formaal er at fremme medlemmernes økonomiske interesser gjennom fagoplysning samt gjennom samvirke og samarbeide...». Organisasjonen skulle ta opp spørsmål relevante for småbrukeren, inkludert problemstillinger knyttet til erhvervelse og bebyggelse av småbruk, innkjøp og avsetning av produkter, ordning av lønns- og boforhold for arbeidere, og å «ta enhver opgave op, som kan bidra til at skape bedre kaar for smaabrukerstanden». Målet for Norsk Småbrukerforbund var å skaffe seg likestilling med Landmandsforbundet (i dag Norges Bondelag).

Mye har endret seg både i organisasjonen og for bonden og småbrukeren siden den gang. I dag er styrking av bondens inntekt og sosiale vilkår noen av de viktigste sakene både for organisasjonen og for næring som helhet. Samtidig står saker som lokalmat, fordeling, småbrukernes rettigheter, god dyrevelferd, internasjonal solidaritet, kampen mot EU og bærekraftig matpro-

duksjon fortsatt sterkt.

I anledning 110 årsjubileet er fire tidligere ledere intervjuet: Per Olaf Lundteigen (1986-1992), Svein Kostveit (1998-2000), Arne Vinje (2000-2002) og Ann Merete Furuberg (2010-2018).

Pådriver for lokalmat

Norsk Bonde- og Småbrukarlag har hatt en avgjørende rolle som pådriver for lokalmat i Norge.

Tidligere landbruksminister Kåre Gjønnes la ved årtusenskiftet frem et forslag til en ny landbruksmelding. På den tiden var det få produsenter som drev med lokalmat og foredling, og landbrukspolitikken var preget av intensivering og volumproduksjon.

- Landbruksmeldingen var «stappfull av ingenting nytt». Det var som det nesten alltid har vært: fokus på strategien om å få norsk landbruk til å produsere stort volum til lav pris, sier Svein Kostveit. Kostveit var leder i NBS fra 1998 til 2000.

- Vi måtte gjøre noe, og ble enige om å lansere et verdiskapingsprogram for mangfold i norsk mat-

produksjon som en motstrategi til volumstrategien. Forslaget ble lansert med brask og bram på en plenumshøring i Stortinget. Vi la mye vekt på de ubrukte mulighetene som lå i mangfoldet i norsk landbruk og i å utvikle en småskalastrategi, forteller Kostveit.

- Forslaget fikk mye motbør blant de fleste landbruksorganisasjonene, men vi fikk kolossal politisk støtte.

Etter initiativet fra NBS, gikk et enstemmig Storting i 2000 inn for å etablere et Verdiskapingsprogram for lokalmat (VPL) under Innovasjon Norge. Siden da har produksjon og salg av lokalmat skutt i været. I 2021 ble det omsatt lokalmatvarer for 11,5 milliarder kroner.

Arne Vinje tok over stafettspinnen fra Kostveit i 2000, og satt som leder til 2002. Videreutvikling av lokalmatsatsingen var en viktig del av styrets arbeid under hans tid.

- Vi stod på for å utvikle satsingen videre, mot stor skepsis i jordbrukssegmentet, staten og alle bøndene som ville fortsette å produsere råvarer, sier han. Han forteller at «vi kan ikke produsere pølser til alle» var et typisk motargument mot lokalmatsatsingen.

- Men forståelsen økte etter hvert som det viste seg å være et marked for lokale kvalitetsprodukter, og nye omsetningskanaler knyttet produsentene og forbrukerne bedre sammen.

Ann Merete Furuberg, leder i NBS fra 2010 til 2018, forteller at videreføring av lokalmatsatsingen var en viktig jobb under hennes ledelse.

- Under min periode som leder var det en bølge om at vi ikke skulle satse så mye på lokalmat mer. Det var derfor viktig for oss å passe på og å virkelig være en vaktbikkje for at vi ikke skulle bli glemte, sier hun.

Mot slutten av Furuberg sin periode som leder, ble prosjektet Matnyttig opprettet. Som en del av prosjektet, brakte i 2017 prosjektleder Rebekka Bond REKO-ring konseptet fra Finland og Sverige til Norge. REKO-ringene er en lavterskel kanal for direkte salg mellom produsent og kunde, med utgangspunkt i at bonden skal få en rettferdig pris for sine produkter. REKO-ringene har vært en stor suksess i Norge, med rundt 500 000 kunder, 600 produsenter og 120 ringer over hele landet.

Tidligere ledere Arne Vinje og Per Olaf Lundteigen.

For mange små bønder og foredlere har ringene dannet grunnlaget for å kunne starte og drive en småskala bedrift, og for mange produsenter har det vært en mulighet til å teste nye produkter i markedet.

Likestillingskampen

Samme år som Norsk Bonde- og Småbrukarlag ble stiftet, fikk også kvinner i Norge stemmerett. Det kan ha vært med å forme organisasjonens likestillingsarbeid.

- Som representant for jordbruket var jeg med i mange slike likestillingsdebatter, forteller Furuberg.

Kampen for kvinners rettigheter har nemlig vært en kamp NBS har stått i spissen for. Som den

Tidligere ledere Ann Merete Furuberget og Svein Kostveit.

eneste landbruksorganisasjonen, støttet NBS endringen av Odelsloven i 1974 der kvinner og menn fikk like rettigheter juridisk. NBS hadde også den første kvinnen i forhandlingsutvalget til jordbruksforhandlingene (Gunhild Løvås, 1982), den første kvinnelige lederen (Aina Edelmann, nå Bartmann, 1992) og den første kvinnelige generalsekretæren (Randi Karlstrøm, 1992).

Strukturmotstand og ny kurs

Stortingspolitiker Per Olaf Lundteigen (Sp) var leder i Norsk Bonde- og Småbrukarlag fra 1986 til 1992.

- Det går i moderne tid et tidsskille for NBS rundt 1981, hvor vi ble en partipolitisk uavhengig organisasjon med bondevenner fra samtlige politiske partier utenom FRP, forteller Lundteigen.

- Det førte til store konflikter med staten og Norges Bondelag. Fra 1981 og til slutten av min periode var en turbulent og konfliktfylt periode.

Ulike oppfatninger om veien videre for jordbruket etter opptrappingsvedtaket i 1975 var en av sakene som skapte utfordringer for partene.

- Skulle vi fortsette strukturrasjonaliseringen og bruke makten til å utradere brukere, eller skulle vi bruke makten til å endre jordbruket og utvikle oss som bygdenæring? Sistnevnte var mer i tråd med forvalteransvaret og de biologiske prosessene.

- Det var en heftig periode. Vi stod for en annen kurs enn Bondelaget, og fikk mange nye, engasjerte medlemmer. Det er den tonen dagens ledelse har funnet tilbake til, sier Lundteigen.

Arne Vinje trekker også linjer fra sin tid som leder på starten av 2000-tallet til dagens situasjon.

- Også åra etter årtusenskiftet var prega av den doble strategien som fremdeles kjennetegner NBS: å få gjennomslag for en ny retning i landbrukspolitikken, samtidig som vi førte en defensiv strid i jordbruksforhandlingene.

Han forteller om en dramatisk natt under jordbruksforhandlingene i 2002:

- Vi forhandlet utover hele natten uten resultat, og et felles brudd var svært nært. Kirsten Værdal i Bondelaget og jeg ble kalt opp til statsministerens kontor i et forsøk på å finne en løsning. Det var også resultatløst, men vi forstod at mye stod på spill for regjeringen. Vi formulerte derfor fire felles ultimate krav som måtte innfris for at vi skulle signere. Et av dem var at staten trakk tilbake innføringen av en markedsbasert omsetning av melkekvoter.

- Regjeringen kvitterte ut tre av dem. Melkebørsen ville de ikke gi slipp på, legger Vinje til.

Bondelaget skrev under avtalen. Det gjorde ikke NBS.

- De mente det måtte være greit når vi fikk innfridd tre av fire ufravikelige krav. Vi syns derimot at melkebørsen var den viktigste saken, og at et ultimatum var et ultimatum.

- Senere ble det kjent at det hadde blitt regjeringsskifte den natta om faglaga hadde brutt samlet. Bondelaget har derfor æren for at Bondeviks andre regjering forble ut perioden, og for en ordning som satte enda mer fart på strukturrasjonaliseringen i mjølkeproduksjonen, sier Vinje.

Kampen for mangfold

Helt siden opprettelsen i 1913, har småbrukerens rettigheter stått sentralt i NBS sitt arbeid. Lite har endret seg siden den gang. Volumproduksjon, strukturrasjonalisering og nedlegging preger jordbruket, og særlig små og mellomstore produsenter er utsatt i møte med en stat som ønsker effektivisering.

Furuberg var leder under Sylvi Listhaugs periode som landbruksminister. Hun sier perioden etter 2014 var preget av rettferdig fordeling.

- Det var et mye større behov for å sikre fordeling da enn nå, sier hun.

Da Listhaug innførte sine strukturgrep i 2014, brøt Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag forhandlingene sammen. Daværende leder i Bondelaget, Nils Bjørke, og Furuberget stod sammen.

- Det var en sterk opplevelse at vi kjempet sammen, mot Sylvi sine grep.

Samme år blir Lars Petter Bartnes valgt som ny leder i Norges Bondelag. Året etter skriver Bartnes under på en avtale med Listhaug. Bonde- og Småbrukarlaget brøt forhandlingene.

- Det vi kjempet mot i felleskap året før, skrev nå Bartnes under på. På grunn av dette feiltrinnet, så ble alle årene jeg var leder etter dette preget av fordeling. Fordeling var desidert en større sak enn inntekt, sier Furuberg. Hun legger til:

- Mange har spurt meg hva jeg mener om det mine etterkommere nå gjør. Hovedårsaken til at vi aldri brøt forhandlingene med Bondelaget, selv om presset var stort, var fordeling. Vi måtte passe på fordelingen helt inn til siste stund.

Sterk dugnadsånd

Alle de tidligere lederne er enige i at de frivillige i NBS har vært avgjørende for organisasjonen.

- De frivillige har hatt ekstremt mye å si for orga-

nisasjonen. NBS har ikke mye penger, men vi er en bevegelse som vil ha endring. Med frivillige hender har vi klart å flytte flere stener enn mange andre, sier Furuberg.

- Norsk Bonde- og Småbrukarlag er de grader tuftet på dugnadsarbeid, i og for seg på alle nivå, men særlig i fylker og lokallag. Uten de frivillige, så hadde ikke NBS eksistert, sier Kostveit.

Både Vinje og Lundteigen er enige med Kostveit.

- Organisasjonens kapital er overbevisningen, engasjementet og håpet til medlemmene og de tillitsvalgte. De frivillige er organisasjonen, sier Lundteigen.

- De tillitsvalgte er organisasjonen. De blir drevet av et engasjement som ikke er fyret opp av penger, men av en sterk forståelse av hvor viktig bøndene er, og hvor viktig NBS er – eller bør være, sier Vinje.

Gjennom sine 110 år har tusenvis av frivillige lokalt, regionalt og sentralt vært med å bygge NBS til den organisasjonen den er i dag.

- De har vært helt avgjørende for at vi nå er i en posisjon til å formulere premisene for politikken i framtida, sier Vinje.

- Vi er en grasrotorganisasjon, hvor grasrota kommer til ordet på en helt annen måte enn det som er vanlig i andre organisasjoner i landbruket. Det er noe av det jeg liker best ved NBS, denne grasrotformen som vi holder fast på, sier Kostveit, og kommer med en oppfordring om å melde seg inn i organisasjonen i anledning jubileet:

- Norsk Bonde- og Småbrukarlag er en viktig stemme – og den eneste stemmen med kraft – som kan bidra til kursendring i norsk landbrukspolitik. Desto flere vi er, desto større blir gjennomslagskraften vår.

- Politisk gjennomslag er ikke bare avhengig av gode argument, men også oppslutning. Det er tilfredsstillende å være med på et vinnerlag, særlig når seieren kommer alle til gode, avslutter Vinje.

KRITISKE TIL GMO-LIBERALISERING

I forbindelse med at NOU-en om genteknologi ble lagt fram i juni, har NBS satt søkelys på konsekvenser ved å liberalisere regelverket. Vi kan ikke diskutere endringer i norsk GMO-lovgiving uten å vurdere konsekvenser for eierskap, makt i verdikjeden og patentering av avlsmateriale og frø.

De siste årene har det blitt utviklet mer målrettede teknikker innen genmodifisering. Disse blir ofte kalt genredigering, og den mest kjente metoden er CRISPR. Den teknologiske utviklingen er bakgrunnen for at det i 2021 ble nedsatt et offentlig utvalg som skulle gjennomgå norsk genteknologilovgivning. I juni 2023 la utvalget fram sin NOU. Et flertall i utvalget ønsker sterk liberalisering av det norske regelverket, blant annet i form av at produkter framstilt med enkelte nyere teknikker ikke skal risikovurderes, spores og merkes. De ønsker også at disse teknikkene skal kalles for «presisjonsavl» og ikke GMO. Et mindretall ønsker å videreføre hovedtrekkene i dagens lovverk, men med en rekke forenklinger og oppdateringer. Flertallet mener at Norge kan fungere som en «pilot» som kan påvirke EU sitt framtidige regelverk.

NBS har belyst temaet gjennom flere artikler i

Bonde og Småbruker og på nettsidene. I tillegg skrev NBS og Bondelaget en felles kronikk i Bondebladet 15.6.23, som tilsvar til en kronikk fra flertallet i genteknologiutvalget.

Noen av punktene vi har tatt opp er:

Vi trenger helhetlige løsninger

Pådrivere for GMO-liberalisering hevder de nye teknikkene vil gi oss løsninger for å tilpasse matproduksjonen til klimaendringene, unngå sykdommer og produsere mer mat på mindre areal. NBS mener det trengs bredere debatt om helhetlige løsninger som tar utgangspunkt i genetisk mangfold, god agronomi og god jordhelse. Når det gjelder klimatilpasning og smittsomme plante- og dyresykdommer er det avgjørende med matproduksjon som er spredt på mange gårder over hele landet, og mer mangfoldig produksjon på hver enkelt gård. Men det passer

ikke inn i det industrielle systemet. Ikke minst er god agronomi helt avgjørende, og her er det mye potensial som ikke tas ut i dag fordi bonden ikke har tid og ressurser til å ta i bruk ny kunnskap og gjøre rett ting til rett tid. GMO-debatten henger derfor i høyeste grad sammen med bondens sosiale og økonomiske vilkår. Vi må tak i rotårsakene. Det er nok mat i verden, men den er ikke rettferdig fordelt.

GMO kan forsterke maktforhold i matproduksjonen

Utvalget har i liten grad vurdert hvilke konsekvenser liberalisering vil ha for maktforhold i verdikjeden for mat. Pådriverne for liberalisering av det norske regelverket hevder at det vil bidra til en demokratisk bruk av genredigering som vil være til samfunnets beste. Det kan man ønske så mye man vil, men uten sterke reguleringer vil det alltid være aktører som vil styrke sin posisjon i verdikjeden og la bonden få en stadig mindre del av kaka. Utviklingen med maktkonsentrasjon og vertikal integrering i verdikjedene for matproduksjon foregår allerede – også i Norge. Men i land som USA har bruk av GMO forsterket denne utviklingen. Det finnes en rekke eksempler på at selskap som innehar GMO-patenter har saksøkt bønder som har fått åkeren sin forurenset med GMO-frø. Andre har sett seg tvunget til å legge om til GMO for å unngå å bli saksøkt.

Også de nye GMO-ene må risikovurderes, spores og merkes

NBS støtter mindretallet i utvalget som holder fast ved at også de nyere teknikkene skal defineres som GMO, og ikke «presisjonsavl». Også med de nye teknikkene går man inn og endrer arvestoffet, så det er fortsatt en modifisering av genene, og ikke det samme som tradisjonell avl. De nye teknikkene er langt mer presis enn de «gamle GMO-ene» fordi man vet nøyaktig hvor i genomet man klipper, men vi vet ikke så mye mer om hvilke konsekvenser det har i organismen eller når den settes ut i miljøet. De nye teknikkene er raskere og billigere, men nettopp dette er et argument for å opprettholde streng regulering. Mindretallet i utvalget mener derfor at Norge må opprettholde en sak til sak-vurdering. Alle GMO-er, også de nye, må risikovurderes, spores og merkes. NBS støtter dette. NBS har uttrykt at organisasjonen er positiv til forskning og at det bygges kunnskap i norske miljøer. Samtidig må forskningen også vektlegge utilsiktede endringer.

I juni 2023 godkjente Mattilsynet en rapsolje til fiskefôr. Oljen er genmodifisert for å inneholde omega-3, men også for å tåle et sprøytemiddel som er forbudt i EU og Norge. En klage på denne godkjenningen er nå til behandling.

GMO I NORGE

- Organisasjonene i norsk landbruk utarbeidet en felles GMO-policy i 2005. Policyen slår blant annet fast at landbruket i Norge ikke vil delta i utviklingen av, eller ta i bruk genmodifiserte husdyr i matproduksjon. Landbruket vil heller ikke dyrke genmodifiserte planter til mat eller fôr, eller bruke genmodifiserte råvarer i fôr. Det er nedfelt i policyen at ingen organisasjoner skal foreta endringer i egen GMO-praksis uten at dette drøftes med de andre organisasjonene. I forbindelse med NOU-en vil det bli en prosess med en eventuell oppdatering av GMO-policyen.

- De eneste tillatte GMOene i Norge er seks nelliktyper som i 2020 ble tillatt å importere som avskårne blomstert.

- I juni 2023 godkjente Mattilsynet en rapsolje til fiskefôr. Oljen er genmodifisert for å inneholde omega-3, men også for å tåle et sprøytemiddel som er forbudt i EU og Norge. En klage på denne godkjenningen er nå til behandling.

- Den norske genteknologiloven seg fra andre lands lover fordi den i tillegg til risiko for helse og miljø også skal vektlegge samfunnsnytte, etikk og bærekraft som selvstendige vurderingskriterier.

- I NBS sitt prinsippprogram sier organisasjonen klart nei til alle former for GMO. NBS vil ta en gjennomgang av sine standpunkter på GMO i forbindelse med at NOU-en skal på høring.

- NBS er medlem i GMO-nettverket i landbruket, som tidligere het Nettverk for GMO-fri mat og fôr.

Klima- og miljøminister Espen Barth Eide (Ap) mottok Genteknologiutvalgets rapport juni 2023. Her sammen med utvalgets leder Anna Wargelius (forskningsjef, Havforskningsinstituttet). Foto: Skjermdump

BÆREKRAFTIGE KOSTRÅD MÅ VÆRE BASERT PÅ LANDETS AREALRESSURSER

Gjennom en rekke artikler og høringsinnspill har NBS belyst svakheter ved arbeidet med å integrere bærekraft i nordiske kostråd.

NBS mener at et grunnleggende prinsipp for bærekraftig jordbruk og matproduksjon er at alle land har plikt og rett til å sikre matforsyningen for sin befolkning gjennom best mulig bruk av arealressursene, lokale kretsløp og lokalt eierskap. For å sikre nok mat i verden er vi avhengig av at også mindre effektive jordbruksarealer er i drift, og vi må verdsette husdyras viktige bidrag til matsikkerhet og ernæring.

Assisterende generalsekretær Vilde Haarsaker.

I juni 2023 ble nye nordiske næringsstoffanbefalinger (NNR) lagt fram. De nordiske landene har samarbeidet om dette i flere tiår, og NNR danner grunnlaget for oppdatering av landenes nasjonale kostråd. Nytt denne gangen var at bærekraft skulle integreres i rådene, i tillegg til helse. Endrede kostholdsråd får konsekvenser for offentlige innkjøp og retningslinjer, og dermed maten som serveres i skoler, barnehager og andre offentlige institusjoner. NBS har fulgt prosessen tett, og samarbeider godt med flere andre aktører i landbruket om dette temaet. Mange har kritisert prosessen, utvalget av eksperter og ikke minst definisjonen av bærekraft og den faglige metodikken.

I løpet av 2022 og 2023 sendte NNR rundt 60 kapitler på høring, herunder fem bærekraftkapitler. NBS sendte i januar 2023 et omfattende høringsinnspill til bærekraftarbeidet, og vi tok initiativ til en felles kronikk med flere andre organisasjoner som stod på trykk i Klassekampen 20.

januar: «Uten matsikkerhet, ingen bærekraft». Vi skrev også høringsinnspill da utkast til nye råd kom på høring i april. Gjennom en rekke saker i Bonde og Småbruker og på nettsidene våre har vi belyst svakheter ved bærekraftarbeidet i NNR. Vi har også skrevet om den faglige kritikken som har vært av grunnlaget for å stramme inn helserådet om rødt kjøtt, og at komiteen ikke har lyttet til sin egen ekspertgruppe som tydelig frarådet ultraprosessert mat.

De endelige rådene ble lagt fram i juni, og det er lite som bærer preg av at høringsinnspillene som en lang rekke organisasjoner har sendt inn har hatt effekt. NNR anbefaler av helsegrunner

et inntak av rødt kjøtt og meieriprodukter som ligger godt under både dagens råd og dagens forbruk i Norge. Av bærekraftsyn mener de at inntaket av rødt kjøtt være så lavt som mulig. For hvitt kjøtt gis det ikke noen råd utover at inntaket ikke bør øke ytterligere. Det har vært vanskelig å forstå hvordan komiteen har landet på de konkrete tallfestede anbefalingene.

NNR-komiteen har avgrenset sine vurderinger til miljømessig bærekraft, med hovedvekt på klimagassutslipp. Synet på husdyrproduksjon har framstått som grunnleggende negativt, her illustrert ved eksempler bakgrunnsartiklene:

I en av artiklene heter det at noen land, som Norge og Finland, legger vekt på selvforsyning i matpolitikken, men at dette ikke på noen meningsfylt måte vil føre til miljømessig bærekraft. Valget mellom import eller lokal matproduksjon primært må bestemmes av miljøavtrykket, der som miljømessig bærekraft er målet.

I den samme artikkelen presenteres et konkret forslag for Norge om å la beiter gro igjen med skog, fordi det vil være bedre for det biologiske mangfoldet. Et annet forslag er å bruke aminosyrer fra gras som innsatsfaktor i produksjon av lab-kjøtt, fôr til kylling og svin eller direkte som menneskemat.

I en annen artikkel mener forfatterne det er nødvendig å se på om man bør innføre nasjonale strategier for kosttilskudd og beriking av matvarer. Det skal være nødvendig for å trygt kunne gå over til mer plantebaserte dietter som ikke overstiger de «planetære tålegrensene».

NBS har gjentatte ganger understreket at bærekraft handler om både sosiale, økonomiske og miljømessige forhold, med matsikkerhet og beredskap som grunnleggende prinsipper.

Den miljømessige bærekraften er vurdert gjennom å beregne ulike matvarers «livsløpsavtrykk» og vurdere dette opp mot «planetære tålegrensener» for klimagassutslipp, arealbruk, ferskvannsbuk, nitrogen og fosfor, mens biologisk mangfold er for vanskelig å tallfeste. NBS har pekt på at denne type metodikk ikke egnet til å ivareta en rekke grunnleggende verdier ved bærekraftige matsystem, fordi de ikke lar seg tallfeste inn i slike regnestykker på produktnivå. Eksempler på dette er matsikkerhet, beredskap, levende lokalsamfunn, tradisjonell kunnskap og gode liv for mennesker og dyr.

NORDISKE NÆRINGSSTOFF- ANBEFALINGER (NNR)

- På oppdrag fra Nordisk Ministerråd utarbeider NNR det vitenskapelige grunnlaget for nasjonale kostholdsråd i Norden og de tre baltiske landene.

- Arbeidet med den sjette utgaven ble startet opp i januar 2019. I juni 2023 publiserte komiteen sine råd. Nytt denne gangen var at det i tillegg til ernæringsfaglige råd ble gitt råd begrunnet ut ifra bærekraft.

- Omkring 400 forskere fra ulike fagfelt har vært involvert i arbeidet. Over 60 bakgrunnsartikler, hvorav fem omhandler bærekraft, har vært på høring. De endelige versjonene av artiklene er imidlertid ikke publisert.

- Helsedirektoratet har ansvar for å revidere de norske kostrådene på bakgrunn av NNR. Dette er i utgangspunktet ikke en politisk prosess. Historisk har rådene fra NNR i stor grad blitt tatt rett inn i norske kostråd.

Med en slik tilnærming forholder man seg heller ikke til hva som kan produseres hvor. NBS har foreslått at en slik analyse heller burde starte med å se på hva som er det tilgjengelige areal- og ressursgrunnlaget i hvert enkelt land, hva vi kan produsere på disse arealene med miljøvennlige produksjonsmåter, og så oversette dette til hva vi bør spise mer eller mindre av. En må også ta hensyn til verdikjedene rundt primærproduksjonen. Norge bør se til Sverige, som istedenfor å følge bærekraftådene fra NNR heller vil gjøre egne vurderinger når de oppdaterer svenske kostråd. De har uttalt at de vil legge vekt på beredskap og forsyningssikkerhet, naturgitte forutsetninger og husdyras viktige rolle i matproduksjon.

Da kunne nye norske kostråd blitt et viktig bidrag til folkeopplysning om hva vi kan produsere her i landet.

BEITEUTFORDRINGER I UTMARKA

Utmarksutvalget og rovviltutvalget i Norsk Bonde- og Småbrukarlag gjør en viktig oppgave for å sikre beitebrukernes rettigheter i utmarka i møte med rovviltforvaltningen, hytteutbygging, næringsinteresser og friluftsliv.

Kampen om utmarka

23.-24. november inviterte utmarksutvalget i Norsk Bonde- og Småbrukarlag til utmarkskonferansen *Kampen om utmarka* på Gardermoen utenfor Oslo. Beitebrukere, kommuner, statsforvaltere og fagfolk ble samlet til et tett pakket program og gode diskusjoner om bruken av utmarka.

45% av norsk landareal er nyttbart beiteareal, det vil si areal der dyr kan høste fôr som gir tilvekst. Til sammenligning er kun 3% av norsk areal landbruksareal, og omtrent 6% av dette arealet kan nyttes til produksjon av matvekster som korn, poteter eller grønnsaker. Resten kan brukes til fôrproduksjon (fôrkorn og gras/innmarksbeite).

Leder i Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Tor

UTVALGSARBEIDET

Utmarksutvalget og rovviltutvalget er viktige i organisasjonens arbeid med utmarksproblematikk, rovdyr og beiterett.

Rovviltutvalget drifter DNA-prosjektet, hvor det samles inn prøver til analyse for å identifisere ulvens genetik.

Utvalgene samarbeider tett med relevante aktører.

I november 2022 arrangerte utmarksutvalget konferanse om beitebruk og aktører i utmarka på Gardermoen utenfor Oslo. Konferansen dro et bredt publikum av bønder, fagfolk og ansatte i forvaltningen.

Jacob Solberg, åpnet konferansen: «En forutsetning for at det skal være ålreit å være i utmarka er at den blir brukt. Ubrukt utmark er misbruk av ressurser. Vi må tørre å utfordre oss sjøl. Vi må bruke utmarka til matproduksjon, til produksjon av kvalitetstekstiler i form av ull.»

I 2021 publiserte Yngve Rekdal og Michael Angeloff rapporten «Arealrekneskap i utmark. Utmarksbeite – ressursgrunnlag og beitebruk». Rapporten tar for seg statistikk for beiteressurser på nasjonalt og regionalt nivå, og viser utmarkas enorme potensial til å bidra til økt matproduksjon på norske ressurser. I følge Rekdal og Angeloff tilsvarer verdien av de uutnyttede beiteressursene i utmarka 2,2 milliarder kroner.

Rekdal var en av mange foredragsholdere på seminaret. I tillegg fikk vi blant annet høre fra forsker Bjørn Egil Flø, sauebonde og hytteutvikler Pål Egil Rønn og koordinator i Forum for natur og friluftsliv Morten Aas.

Rovvilt på agendaen

Rovviltutvalget i NBS har blant annet kommet med høringsinnspill til en endring i FKT-forskriften om kommunens rolle i forbindelse med skadefellingstillatelser.

I tillegg har utvalget kommet med medieutspill knyttet til midlertidig stans i lisensfelling av ulv i ulvesonen. 27. desember 2022 stanset Tingretten i Oslo lisensfelling av ulvene i de tre grenser-evirene Kockohonka, Ulvåa og Juvberget, innenfor ulvesonen, etter klage fra NOAH. 13. januar vedtok de lisensfelling som ugyldig. Klima- og miljødepartementet anket vedtaket til lagmannsretten, som behandlet fellingsvedtaket i begynnelsen av 2023. 3. februar 2023 ble det klart at Borgarting lagmannsrett enstemmig kom fram til at vilkårene for midlertidig forføyning ikke var oppfylt i saken.

Alliansen Ta havet tilbake og jorda i bruk består av 11 organisasjoner med støtte fra SV, Mdg og Rødt. F.v: Markus Lohne Hustad (Økologisk Norge), Are E.B. Skau (Økologisk Norge), Torgeir Knag Fylkesnes (SV), Diego Rios (Attac), Anja Bakken Riise (Framtiden i Våre Hender), Vilde Haugsnes (LatinAmerika-gruppene), Elise Åsnes (Spire), Geir Jørgensen (Rødt), Tor Jacob Solberg (NBS) og Rasmus Hansson (Mdg). Foto: SV

ALLIANSEBYGGING

Våre samarbeidspartnere og allianser er viktig for Norsk Bonde- og Småbrukarlag. De gir oss faglig tyngde, lar oss jobbe med en bredde av saker og gjør oss sterkere i møte med politikere. Vi oppnår mest når vi står sammen med andre!

Norsk Bonde- og Småbrukarlag har et tett samarbeid med næringsaktører, fagbevegelsen, miljø- og solidaritetsorganisasjoner og forskere. Dette skjer gjennom enkeltsamarbeid, i fora hvor vi er representert som avtalepart og i allianser som Handelskampanjen, Ta havet tilbake og jorda i bruk eller Broen til Framtiden. Slike samarbeid skjer både lokalt og på internasjonalt nivå.

Det siste året har alliansebygging vært en hovedprioritering. Leder Tor Jacob Solberg og politisk nestleder Vegard Vigdenes har hatt møter med godt over hundre næringslivsaktører, fagforeninger, organisasjoner i og utenfor jordbruket, nøkkelpersoner i samfunnsdebatten og politikere om framtidens jordbruk. Målet med disse møtene har vært alliansebygging og å skape forståelse for behovet i næringa, i tillegg til samfunnets rolle i matproduksjonen – og dermed aktørenes rolle.

Kunnskapsutveksling og samarbeid om politisk påvirkning

Våre allianser er en viktig arena for kunnskapsutveksling. I Handelskampanjen sitter NBS sammen med en rekke organisasjoner som jobber for en rettferdig og bærekraftig handelspolitikk. Vårt samarbeid innad bygger kunnskap i

NBS om handelspolitikk, og hos de andre organisasjonene om jordbruk.

Det siste året har alliansen Ta havet tilbake og jorda i bruk tatt opp igjen aktiviteten. Alliansen består av Norges Kystfiskarlag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Kystopprøret, For Velferdsstaten, Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG), Alliansen ny Landbrukspolitikk, Spire, Økologisk Norge, Natur og Ungdom, Attac og Norges Sosiale Forum med støtte fra Rødt, MDG og SV. I mars lanserte alliansen tre felles krav i forkant av jordbruksforhandlingene (i tillegg til tre krav til kvotemeldinga):

1. Ta jorda i bruk: Vi vil ha minst 50 prosent selvforsyning av jordbruksvarer basert på norske ressurser innen 2026. Dette skal være førende for jordbrukspolitikken.

2. Bønder i arbeid: Vi vil at inntektsgapet mellom bønder og andre inntektsgrupper tettes i løpet av fire år, med klare opptrappingsplaner fra i år.

3. En bærekraftig matsikkerhet: Vi vil sikre norsk og internasjonal matsikkerhet og matsuverenitet gjennom bærekraftig matproduksjon. Vi vil ha mest mulig matproduksjon på norsk matjord og utmarksbeiter, og få flere bruk i drift.

INTERNASJONALT OM MAT, JORDBRUK OG SMÅBRUKARRØRSLA I 2023

Av Internasjonalt utval

I matåret som har vore, bidreg Ukraina-krigen, ekstremvêr og langtidsverknader av pandemien framleis til at svolt og matusikkerheit er på feil kurs. I FNs landbruksorganisasjon (FAO) sin årlege statusrapport om matsikkerheit og ernæring i verda frå juli i år, kunne me lese at 9,2 % av verdas innbyggjarar svelt i 2022, mot 7,9 % før pandemien. Matusikkerheit ramma 29 %, og 42 % var ute av stand til å få eit sunt kosthald.

Matvareindeksane frå i sommar og haust syner nedgang i prisane generelt frå det ekstremt høge nivået for eit år sidan. Eit generelt trekk er likevel at skilnadene mellom rike og fattige land stig. I land som er hardt ramma av svolt, som Sudan og Somalia, er nedgangen i kornprisar mindre enn i land med rikeleg tilgang på korn.

FNs bærekraftsmål nummer 2 er at me skal utrydde svolt innan 2030, men prognosene er no at 600 millionar menneske vil leve under sveltegrensa dette året - 119 millionar fleire enn om pandemien og Ukraina-krigen ikkje hadde funne stad.

Utdrag frå ekstremvêrsåret er at Aust-Afrika ser ut til å vere inne i sitt sjette år med uår grunna turke. Hetebølger og skogbrannar har herja i Canada, USA, Haiti og Sør-Europa, medan sjokk-kulde tok livet av fleire titals menneske og titusentals husdyr i Afghanistan i februar. Syklonen Freddy ga store øydeleggingar i sørlege Afrika i februar, med opptil 680 mm nedbør på eitt døgn. Styrregn har også tatt liv og øydelagd avlingar i Myanmar, Malaysia, Sør-Korea, og USA, og utløyst jordskjelv i Brasil. I vår del av verda råka ekstremvêret Hans både Sør-Norge og delar av Sverige, Finland og Baltikum.

Den verdsomspennande småbrukarorganisasjonen La Via Campesina (LVC), som NBS er med i, fylte 30 år 15. mai dette året. Den europeiske underorganisasjonen ECVC har brukt mykje krefter på å kjempe mot forslaga om liberalisering av EUs GMO-regelverk, som dei meiner skjer på agrobusinessens premiss og på kostnad av lokal og nasjonal matsuverenitet. Dei heldt også fram kampen mot ratifisering av den foreslåtte frihandelsavtala mellom EU og Mercosur.

Eit framsteg for småbønders rettar globalt var at FNs menneskerettsråd den 11. oktober med solid fleirtal vedtok ein resolusjon om effektiv implementering av FN-erklæringa om småbønders rettar (UNDROP) frå 2018, som LVC brukte 17 år på å jobbe fram.. Ei dedikert og uavhengig ekspertgruppe skal dei neste tre åra jobbe for at verdas land implementerer den vedtekne erklæ-

ringa og tek den til følge.

LVC jobbar denne hausten fram mot sin åttande verdskonferanse, som har slagordet «I møte med globale kriser, byggjer me matsuverenitet for å sikre menneskas framtid». Konferansen vil samle kring 500 delegatar, 40 av dei frå Europa, frå 182 nasjonale organisasjonar, og bestemme retningslinjer for politisk arbeid, kampanjar og intern arbeidsmåte dei neste fire åra, og eventuelt ratifisere nye medlemsorganisasjonar. Den finn stad i Colombias hovudstat Bogotá 1.-8. desember, med ungdomssamling og kvinnesamling dei to dagane før dette.

MÅNADSBREV OM DEN GLOBALE MATSITUASJONEN

Interesserer du deg for kva som skjer med mat og jordbruk i verda? Internasjonalt utval har denne hausten starta å gje ut månadsbrev om den globale matsituasjonen, som samanfattar materiale om mat og jordbruk frå internasjonale kjelder, som FAO og LVC, og presenterer på norsk. Dei som melder interesse får brevet tilsendt på e-post. Brevet kan også lesast på smabrukarlaget.no. Utvalsmedlem Olav Randen er redaktør og distributør, e-post: boksmia@online.no.

INTERNASJONALT UTVAL

Internasjonalt utval i NBS har ansvar for NBS sitt internasjonale arbeid, herunder deltaking i relevante møter, å bidra i debatten, og kontakt med våre internasjonale alliansepartnare. IU sine representantar sitt i fleire arbeidsgrupper i European Coordination via Campesina (ECVC): CAP-reforma/Green deal, agroøkologi, og kvinnegruppa.

EN ORGANISASJON I UTVIKLING

Organisasjonsarbeidet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag har lenge vært preget av manglende ressurser og kapasitet. Med nye systemer, digitalisering, ny generalsekretær og medlemsvekst, har organisasjonsutvikling fått nytt fokus.

Landsmøtet

Det 93. landsmøtet i NBS gikk av stabelen den 29.-30. oktober, med tema landbruk i et beredskapsperspektiv og rekordstort oppmøte. Hele 250 utsendinger, observatører og gjester tok turen til Scandic hotell på Hamar. Også ungdomsutsendinger fra fylkene slo nyere tiders oppmøte, og hele 15 fylker stilte med en utsending.

Fredag ettermiddag ble for første gang politisk verksted gjennomført. Politisk verksted er en del av studiearbeidet i forkant av jordbruksforhandlingene, og landsmøtedelegatene får diskutert sentrale spørsmål i jordbruket og om veien videre.

Lørdag ble landsmøtet ønsket velkommen av ordfører i Hamar, Einar Busterud, og for første gang, med unntak av landsmøtet i 2020, ble votering og tegning til talerliste gjennomført digitalt. Ola Grytten, leder av Inntektsutvalget innledet om deres rapport, og landbruks- og matminister Sandra Borch talte til forsamlingen. Ministeren ble også sittende gjennom hele generaldebatten.

Ny generalsekretær og endringer i sekretariatet

1. januar startet Anton Langeland i jobben som generalsekretær. Anton driver en gård i Hardanger og har lang fartstid innen ledelse i kommunal og privat sektor. I tillegg til daglig drift og arbeid knyttet til jordbruksforhandlingene, har generalsekretæren startet arbeidet med å ta organisasjonen inn i en ny tid, både med tanke på driftssystemer og digitalisering, og organisering. Også resten av sekretariatet har gått gjennom endringer. I august 2022 fikk prosjektet Slipp oss til ny prosjektleder. Ole Dolmseth tok over fra Hedwig Thiery Aresvik og har ledet prosessen

INTERNT UKENTLIG NYHETS BREV

Siden april 2020 har det blitt sendt ut et internt nyhetsbrev hver fredag, Nytt fra NBS sentralt. Dette sendes ut fra sekretariatet til sentralstyret med varaer, fylkesledere, fylkessekretærer, lokallagsledere, utvalgsledere og andre medlemmer som har bedt om å få stå på lista. Totalt er det ca. 300 mottakere. Temaer er: faste møter i organisasjonen, møter i jordbruket, oppdateringer fra Stortinget mm.

MÅNEDSBREV

Det siste året har medlemmene mottatt et månedlig nyhetsbrev per epost. I nyhetsbrevet informeres det om aktiviteter i organisasjonen, viktige nyheter for jordbruket, oppdateringer i relevante saker og hva som skjer fremover.

med å legge om nettsidestrukturen til gardsbruk.no. Mangeårig medlemskonsulent Cathrine Engelstad gikk over i ny jobb ved årsskiftet, og Lise Saga tok over hennes oppgaver i 50% fast stilling som organisasjonsrådgiver. Organisatorisk nestleder Margrethe Figved har blitt frikjøpt i sin rolle for å bistå sekretariatet med organisatoriske oppgaver utover dette.

ORGANISASJONSUTVALGET

Organisasjonsutvalget oppnevnes av styret i desember, og er en viktig del av utviklingsarbeidet i organisasjonen. Utvalget ledes av organisatorisk nestleder. Det siste året har OU jobbet med revidering av medlemskontingentsystemet og forslag til kontrollkomité, begge saker bestilt av landsmøtet i 2022. I tillegg organiserer utvalget blant annet NBS-seminarene.

Nytt årshjul

Under landsmøtet 2021 vedtok organisasjonen å legge om årshjulet, med enkelte modifikasjoner vedtatt i landsmøtet 2022. 2022-23 var første periode med nytt årshjul for studiearbeidet og forberedelsene til jordbruksforhandlingene. Studiearbeid del 1 ble gjennomført i august og september, politisk verksted fredag landsmøtehelgen la opp til gode diskusjoner og innspill som ble tatt med videre, og studiearbeid del to ble gjennomført i januar og februar som normalt.

Medlemssystemet

I 2022 byttet Norsk Bonde- og Småbrukarlag medlemssystem. Det har bydd på enkelte utfordringer, men også nye muligheter. Fylkessekretærene har nå fått tilgang til systemet og fylkene varsles ved nyinnmeldinger. Lokallagene skal få tilgang i løpet av høsten 2023, og etter hvert vil også medlemmene kunne logge inn på sin egen profilside.

Ny giv i laget

Det siste året har flere nye medlemmer kommet til, og det har gitt ny giv i laget. Flere lokallag har blåst liv i aktiviteten og fått på plass styrer, aktiviteten har tatt seg opp etter pandemien og nye lokallag har oppstått. Lokallagene er en viktig arena for faglig og sosialt fellesskap, og kommer med sentrale bidrag til jordbruksforhandlingene og politikken ellers. I tillegg gir aktive lokallag grunnlag for medlemsverving og for en kraftfull organisasjon i møte med politikere og øvrige beslutningstakere. Norsk Bonde- og Småbrukarlag er en organisasjon som jobber fra grasrota, og da er det essensielt med en grasrot som er engasjert og sier ifra. Ny giv i laget har derfor positive

ringvirkninger også på dette området.

Bonde og Småbruker

Bonde og Småbruker er Norsk Bonde- og Småbrukarlag sin medlemsavis. I avisa kan medlemmene lese om jordbrukspolitikk, bli kjent med aktører i landbruket, holde seg oppdatert på ny forskning og lese smått og stort om hva som rører seg i organisasjonen og jordbruket – i Norge og internasjonalt. Avisa driftes av kommunikasjonsansvarlig Nora May Engeseth og Vilde Haarsaker er redaktør. I tillegg bidrar øvrige medlemmer i organisasjonen med innlegg, eksterne skribenter og faste spaltister: Svein Løken om økonomi, Arne-Martin Dahle med dikt, advokatkontoret Henriksen & co med juridisk fagstoff og Ole-Jacob Christensen med bokanmeldelse.

I forbindelse med omlegging av kommunikasjonsarbeidet og at avisa ble tatt inn i sekretariatet, ble antall årlige utgaver redusert med én utgave to påfølgende år. I 2022 har avisa ni utgaver og i 2023 har avisa åtte utgaver. To av utgavene i året er landsnumre. Disse sendes til alle registrerte gårdsbruk i Norge og har et opplag på om lag 60 000.

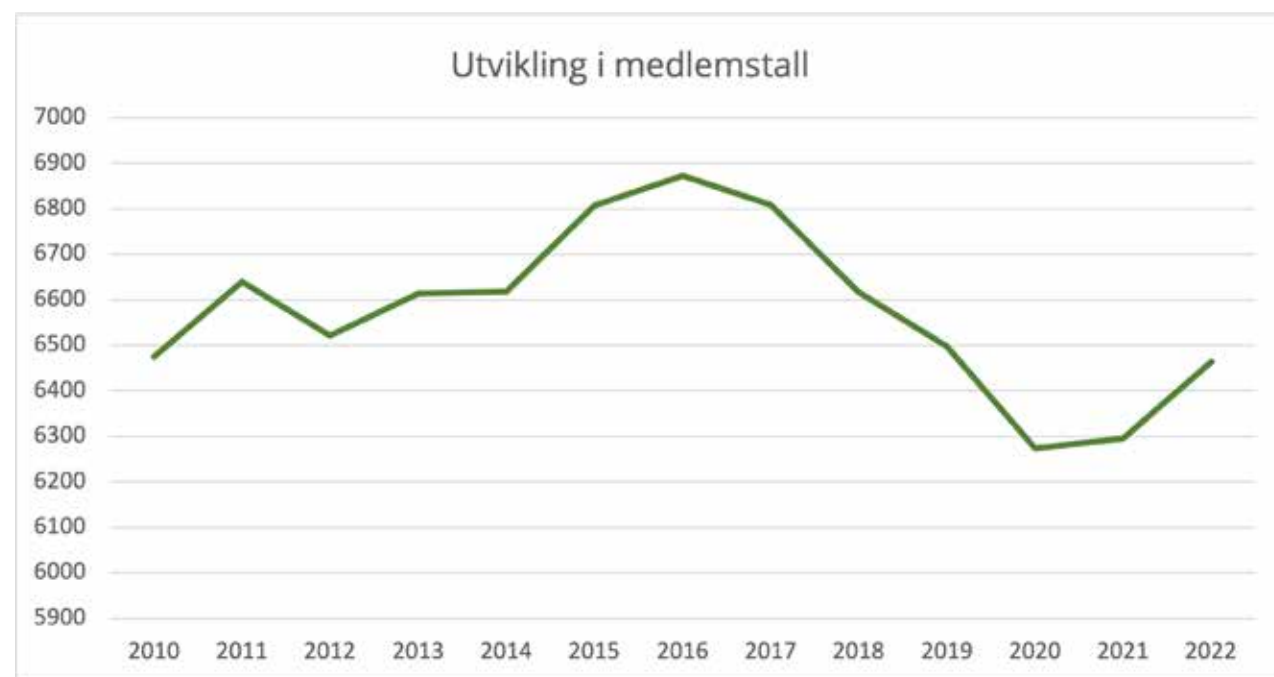
Avisa har gode annonseinntekter. Dette går i sin helhet til å dekke kostnadene ved å ha en trykt avis: setting, trykking, porto og adressekjøp til landsnummer.

Generalsekretær Anton Langeland

MEDLEMSUTVIKLING

Etter flere år med fallende medlemstall, hadde Norsk Bonde- og Småbrukarlag i 2022 medlemsvekst for andre år på rad. Ved utgangen av desember 2022 hadde organisasjonen 6464 medlemmer. Til sammenligning var det 6295 medlemmer ved utgangen av 2021. Det gir en økning medlemstallet på cirka 3 prosent.

Medlemmer

I perioden 01.01.2022 – 31.12.2022 har det kommet til 693 nye medlemmer og det er 363 som har meldt seg ut. 90 av de utmeldte er satt utmeldt fordi de ikke har betalt kontingenten de to siste årene, resten grunngir utmeldingen med høy alder, politisk uenighet og/eller at de har sluttet som bønder.

Medlemmene er organisert i 18 fylkeslag etter gammel fylkesinndeling og 198 lokallag.

Omtrent 7 prosent av gårdbrukere i Norge som mottar produksjonstilskudd er medlem i Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Nedgangen i antall aktive gårdsbruk er en utfordring også for oss. Likevel er det et stort potensial å hente, særlig blant gårdbrukere som i dag ikke er organisert i et faglag. Det er med andre ord gode muligheter for en positiv utvikling i medlemsmassen de kommende årene.

Mange medlemmer verdsetter lokal aktivitet som en del av sitt medlemskap. Som organisasjonslivet ellers opplever vi fortsatt etterdønningene av korona, og lokallagsaktiviteten flere steder har enda ikke tatt seg opp. Likevel ser vi positivt på mulighetene for å øke aktiviteten i lokallagene fremover. Flere lag har arrangert mange aktiviteter det siste året, blant annet bondekafeer, debatter og markedsdager. Slike møteplasser er viktige sosiale og faglige arenaer for medlemmer og andre i lokalsamfunnet.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag sine medlemmer er svært engasjerte, og deltakelsen i debatter både i lukkede fora og det offentlige rom er jevnt over høy. Over hele landet bidrar medlemmer med viktige stemmer inn i debatten, enten i lokalavis, redaksjonelle medier eller i møte med lokale politikere.

Stor medlemsvekst med ny ledelse

Etter landsmøtet fikk organisasjonen en stor pågang av nye medlemmer. Frem til årsskiftet hadde over 300 bønder og støttespillere meldt seg inn i Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Medlemsveksten fortsatte utover vinteren og våren 2023.

Små lokallag trumfet vervestatistikken

Hvert år deles det ut en vervepremie til de tre lokallagene og det fylkeslaget som har vervet relativt sett flest nye medlemmer siden forrige landsmøte. Premiene for lokallag er 6 000 kr (1.plass), 4 000 kr (2.plass) og 2 000 kr (3.plass),

mens det fylkeslaget som verver flest får 10.000 kr.

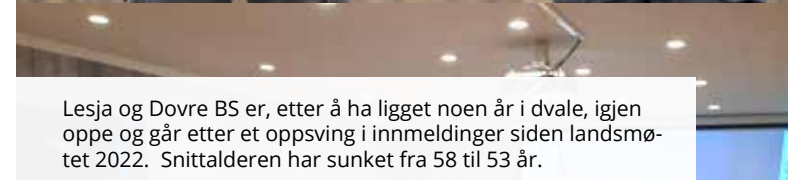
I 2022 stakk fylkeslaget Oslo Akershus BS av med verveprisen. I perioden vervet laget 28 nye medlemmer. Små lokallag trumfet vervestatistikken. Aurland BS stakk av med førstepremien. Lokallaget vervet 10 nye medlemmer i 2022, til en total medlemsmasse på 23 medlemmer. Indre Fosen kom på andreplass med fire nye medlemmer og det ble delt tredjeplass mellom Alvdal BS og Finnøy BS som vervet tre medlemmer hver og tilnærmet doblet medlemstallet sitt.

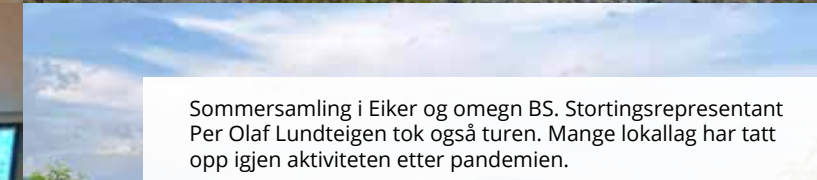
Etter stor medlemsvekst i NBS i Alvdal, ble et nytt lokallag stiftet onsdag 24. mai 2023. Jon Einar Persheim og Sigmund Kveberg Paaske var blant initiativtakerne. Foto: Privat

Sør-Trøndelag Bonde- og Småbrukarlag aksjonerte tirsdag 13. september 2022 for vern av kornjorda, sammen med Jordvernalliansen og NNN Trøndelag

Lesja og Dovre BS er, etter å ha ligget noen år i dvale, igjen oppe og går etter et oppsving i innmeldinger siden landsmøtet 2022. Snittalderen har sunket fra 58 til 53 år.

Sommersamling i Eiker og omegn BS. Stortingsrepresentant Per Olaf Lundteigen tok også turen. Mange lokallag har tatt opp igjen aktiviteten etter pandemien.

Kommunene Vågå, Skjåk, Lom, Dovre og Lesja mottok prisen Årets beitekommune for samarbeidsprosjektet «Bærekraftig sameksistens mellom sau og jerv i utmark». Her er prosjektgruppa bestående av (f.v) Kari Anette Slettahaug, Kari Hånsnar, Ingrid Nornes Tragethon og Laila Nersveen.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mottok prisen Årets salgskanal under utdeling av Matprisen november 2022. Prosjektleder Irene Dalland (avbildet) og kommunikasjonsansvarlig Nora May Engeseth deltok på utdelingen.

Norsk lokalmat er i verdensklasse

Den Gyldne Omvei

Sommeren 2022 hadde NBS en lokalmatkampanje i sosiale medier. Delebilder, intervjuer med lokalmatprodusenter, lokalmatfestivaler og lokalmatkart ble delt på Facebook og Instagram for å fremme lokalmatens positive bidrag i Norge. I tillegg ble det avholdt en fotokonkurranse.

Vi må begynne å ta i bruk det norske arealet som i mange sammenhenger ikke er særlig lettstelt.

- Stein Brubæk (68), seterbonde og fylkesleder i Møre og Romsdal

Lokalmat bidrar til å holde kulturlandskapet i hevd

Årets ungdomsseminar gikk av stabelen på vakre Røros i mars. Her ble det omvisning på Rørosmeieriet, historisk vandring, gårdsbesøk, faglig påfyll og folkedanskurs. Ungdomsseminaret er en viktig møteplass for unge i organisasjonen. Foto: Nora May Engeseth

I forkant av jordbruksforhandlingene tok Tor Jacob Solberg og Vilde Haarsaker med seg klima- og miljødepartementets representanter i Jordbruksforhandlingene på tur til Østfold. Turen gikk blant annet innom Solbergs egen gård og gården til Raymund og Camilla Lester-Watvedt (Delås gård). Foto: Vilde Haarsaker

TILLITSVALGTE, INTERNE UTVALG OG ANSATTE

STYRET OG LANDSMØTEVALGTE UTVALG

Valgt fra 30.10.22 (landsmøtet 2022)

Styret

Leder: Tor Jacob Solberg
Politisk nestleder: Vegard Vigdenes
Organisatorisk nestleder: Margrethe Figved
Styremedlem: Kjell Erik Brandstadmoen
Styremedlem: Eli Berge Ness
Styremedlem: Margit Fausko
Styremedlem: Inge Aukan

Varamedlemmer til styret

1. vara: Ståle Støen
2. vara: Runa Tunheim
3. vara: Eldar Melbøe Kyllèsø
4. vara: Inger Lise Sveum-Aasbekken
5. vara: Åshild Charlotte Monsø

Ordførerskap

Ordfører: Ann-Guro Hansen (til 15.03.23))
Varaordfører: Hanne Bjerkvik
(Konstituert ordfører fra 15.03.23))

Kvinneutvalget

Leder: Guro Synnøve Villand
Medlem: Ragnhild Godal
Medlem: Bine Melby
Medlem: Victoria Stormdal
Varamedlem: Inger Lise Sveum-Aasbekken

Ungdomsutvalget

Leder: Anne Agata Brajkovic
Medlem: Runa Tunheim
Medlem: Frøya Torvik
Medlem: Oskar Tørres Lindstad
Medlem: Simen Løken

ANSATTE

Anton Langeland, generalsekretær (fra 01.01.23)
Vilde Haarsaker, assisterende generalsekretær
Johan Warlo, rådgiver
Anders Bakke Klemoen, seniorrådgiver (innleid, fra desember 2022)
Nora May Engeseth, kommunikasjonsansvarlig
Cathrine Engelstad, medlemskonsulent (80%) (til

31.12.23)

Lise Saga, organisasjonsrådgiver (50%)
Romelia Goboy Brataker, økonomikonsulent
Kristin Lia, kontormedarbeider (85%)
Svein Løken, forsikrings- og skatterådgiver (10 %)
Irene Dalland, prosjektansvarlig REKO
Ole Dolmseth, prosjektansvarlig Slipp oss til ungdom inn i landbruket

REPRESENTANTSKAPET

	2022/2023
Ordfører	Astrid Tove Olsen til 30.10.22 Ann Guro Hansen fra 30.10.22
Varaordfører	Hanne Bjerkvik fra 30.10.22
Østfold	Romy Carine Rohmann
Oslo og Akershus	Marius Røer Andresen
Hedmark	Kjersti Røhnebak til 19.03.22 Grim Jardar Aasgård fra 19.03.22
Oppland	Hallvard Helland til 19.03.22 Svein Løken fra 19.03.22
Buskerud	Ståle Versland
Vestfold	Audun Emil Tvedten
Telemark	Sondre Aasan til 11.03.22 Per Helge Seltveit fra 11.03.22
Aust-Agder	Kjell Gunnar Blakstad
Vest-Agder	Kurt Stanley Olsen
Rogaland	Stig Arild Helgesen
Hordaland	Leif Grutle
Sogn og Fjordane	Hanne Bjerkvik
Møre og Romsdal	Stein Brubæk
Sør-Trøndelag	Jens Olav Hov til 11.03.22 Oskar Tørres Lindstad fra 11.03.22
Nord-Trøndelag	Åse Helene Monsø til 11.03.22 Ola Lie-Husby fra 11.03.22

Nordland	Per Anton Nesjan til 19.02.22 Bernt Skarstad fra 19.02.22
Troms	Frank Halvard Valø
Finnmark	Jon Nikolaisen
Landbruks-samvirket	Marit Haugen
Landbruks-samvirket	Trine Hasvang Vaag
Landbruks-samvirket	Anne Jødahl Skuterud
Landbruks-samvirket	Gaute Lenvik
Norsk Sau og Geit	Ronald Slemmen

FYLKESLAG

Østfold Bonde- og Småbrukarlag	
Leder	Romy Carine Rohmann
Fylkessekretær	Lillian Ørka
Oslo og Akershus Bonde- og Småbrukarlag	
Leder	Marius Røer Andresen
Fylkessekretær	Svein Kåre Eggebø til 31.12.22 Karl Sverre Holdal fra 01.01.23
Hedmark Bonde- og Småbrukarlag	
Leder	Kjersti Røhnebak til 19.03.23 Grim Jardar Aasgård fra 19.03.23
Fylkessekretær	Ingar Elgevasslien
Oppland Bonde- og Småbrukarlag	
Leder	Hallvard Helland til 19.03.23 Svein Løken fra 19.03.23
Fylkessekretær	Kari Hanne Pavenstädt
Buskerud Bonde- og Småbrukarlag	
Leder	Ståle Versland
Fylkessekretær	Ketil Jørstad
Vestfold Bonde- og Småbrukarlag	
Leder	Audun Emil Tvedten
Fylkessekretær	Bergljot Styrvold
Telemark Bonde- og Småbrukarlag	
Leder	Sondre Aasan til 11.03.2023 Per Helge Seltveit fra 11.03.2023

Fylkessekretær	Kari Tellefsen til 15.01.23 Silje Hegg fra 16.01.23
Aust-Agder Bonde- og Småbrukarlag	
Leder	Kjell Gunnar Blakstad
Fylkessekretær	Kjell Gunnar Eskilt
Vest-Agder Bonde- og Småbrukarlag	
Leder	Kurt Stanley Olsen
Fylkessekretær	May-Brit Borgi Olsen
Rogaland Bonde- og Småbrukarlag	
Leder	Stig Arild Helgesen
Fylkessekretær	Vivian Huglen
Sogn og Fjordane Bonde- og Småbrukarlag	
Leder	Hanne Bjerkvik
Fylkessekretær	Marit Milde til 28.02.23 Karen Hornnes fra 01.03.23
Hordaland Bonde- og Småbrukarlag	
Leder	Leif Grutle
Fylkessekretær	Åse Marie Reisæter
Møre og Romsdal Bonde- og Småbrukarlag	
Leder	Stein Brubæk
Fylkessekretær	Eli Kristin Sæther
Sør-Trøndelag Bonde- og Småbrukarlag	
Leder	Jens Olav Hov til 11.03.23 Oskar Tørres Lindstad fra 11.03.23
Fylkessekretær	Wenche Bringsli Husby
Nord-Trøndelag Bonde- og Småbrukarlag	
Leder	Åse Helene Monsø til 11.03.23 Ola Lie-Husby fra 11.03.23
Fylkessekretær	Åse Helene Monsø
Nordland Bonde- og Småbrukarlag	
Leder	Per Anton Nesjan til 19.02.23 Bernt Skarstad fra 19.02.23
Fylkessekretær	Margrethe Figved til 19.02.23 Per Anton Nesjan fra 20.02.23
Troms Bonde- og Småbrukarlag	
Leder	Frank Halvard Valø
Fylkessekretær	Margrethe Figved
Finnmark Bonde- og Småbrukarlag	
Leder	Jon Nikolaisen
Fylkessekretær	Britha Marie Stavang Berg

INTERNE UTVALG

Forhandlingsutvalget

Leder: Tor Jacob Solberg, Østfold
Vegard Vigdenes, Nord-Trøndelag
Ann Guro Hansen, Nordland
Kjell Erik Brandstadmoen (1.vara, opprykk i forhandlingene)
Inge Aukan (2.vara)

Sakkyndige:

Anton Langeland, NBS-sekretariatet
Vilde Haarsaker, NBS-sekretariatet
Dag Fossen, NBS-sekretariatet
Anders Bakke Klemoen, NBS-sekretariatet
Robert Mood, *ekstern*
Anja Bakken Riise, *ekstern*
Jan Davidsen, *ekstern*

Ungdomsutvalget

Leder: Anne Agata Brajkovic, Oslo Akershus
Runa Tunheim, Møre og Romsdal
Simen Løken, Oppland
Frøya Torvik, Sogn og Fjordane
Oskar Tørres Lindstad, Sør-Trøndelag
Fra styret: Eli Berge Ness

Kvinneutvalget

Leder: Guro Villand, Buskerud
Victoria Løwe Stormdal, Hedmark
Bine Melby, Hedmark
Ragnhild Godal, Møre og Romsdal
Inger Lise Sveum-Aasbekken, Oppland
Fra styret: Inge Aukan

Hagebruksutvalget

Leder: Arne Lofthus, Hordaland
Steve Saltermark, Nordland
Maren Wiger, Buskerud
Torbjørn Norland, Rogaland
Ivar Slinde, Sogn og Fjordane
Arne Valen, Hordaland

Internasjonalt utvalg

Leder: Margit Fausko, Oslo
Ilona Drivdal, Hordaland
René Cortis, Nordland
Jens Erik Furulund, Hedmark
Olav Randen, Buskerud

Inn på tunet-utvalget

Leder: Emma Helleman, Oppland
Leif Grutle, Hordaland
Ingeborg Beitnes, Akershus
Britt Marthinussen, Troms

Organisasjonsutvalget

Leder: Margrethe Figved, Troms
Cecilie Pérez, Oppland
Oda Kvisberg, Østfold
Per Anton Nesjan, Nordland
Marius Andresen, Akershus

Roviltutvalget

Leder: Ståle Støen, Hedmark
Kurt Solheim, Troms
Regina Brajkovic, Telemark
Jens Olav Hov, Sør-Trøndelag
Pål Kjørstad, Oppland
Rakel Nystabakk, Nordland
Frank Alvegg, Buskerud
Per Lindholt, Hedmark

Utmarksutvalget

Leder: Ole Petter Berget, Oppland
Håkon Vang Aas, Møre og Romsdal
Harald Evanger, Troms
Ann Guro Hansen, Nordland
Roar Svindland, Vest-Agder
Ola Kvendset, Møre og Romsdal

Klima- og bærekraftsutvalget

Leder: Espen Andresen, Sør-Trøndelag
Lars Wiik, Møre og Romsdal
Heidi Beitland, Nord-Trøndelag
Liv Solemdal, Møre og Romsdal

Småfeutvalget

Leder: Frank Valø, Troms
Kjell Erik Brandstadmoen, Oppland
Solveig Horve Bergsholm, Rogaland
Ola Kjørstad, Oppland
Øystein Havrevoll, Oppland
Arnt Fløttum, Sør-Trøndelag

Mjølkeutvalget

Leder: Sander Solheim, Sogn og Fjordane
Sondre Aasan, Telemark
Anders Hopland, Sogn og Fjordane
Ingolf Folven, Sogn og Fjordane
Rasmus Kristensen, Hedmark
Ola Johansen, Finnmark

Storfekjøttutvalget

Leder: Eldar Melbøe Kylløsø, Rogaland
Hanne Bjerkvik, Sogn og Fjordane
Birger Bull, Troms
Arne Andreassen, Møre og Romsdal
Guro Hansen, Rogaland
Jan Håvard Refsethås, Sør-Trøndelag

Kornutvalget

Leder: Hellek Berge, Telemark
Helge Stumberg, Østfold
Hans Erik Navestad, Østfold
Øyvind Foss, Buskerud
Paal-Mogens Furuseth, Akershus
Magnus Hov, Østfold

Svineutvalget

Anders Østlund, Hedmark
Ola Lie-Husby, Nord-Trøndelag
Torstein Myking, Buskerud
Leif Rune Sundfør, Rogaland
Knut Aalton, Buskerud
Knut Olav Stryken, Buskerud

Økologisk utvalg

Leder: Astrid Tove Olsen, Nordland
Rebekka Bond, Akershus
Embrik Rudningen, Buskerud
Embret Rønning, Hedmark
Georg Smedsland, Vest-Agder

Fjørfeutvalget

Benedicte Lund, Østfold
Magne Raastad, Oppland
Øystein Fimland, Østfold

Lokalmatutvalget

Helen Davey, Hedmark
Stein Brubæk, Møre og Romsdal
Tore Jardar Wirgenes, Vestfold
Ellen Marie Tangen, Hedmark

Økonomiutvalget

Leder: Inge Aukan, Møre og Romsdal
Inger Lise Sveum-Aasbekken, Oppland
Grim Jardar Aasgård, Hedmark
Asbjørn Hagene, Hedmark
Heidi Hogset, Møre og Romsdal
Ansgar Heyerdahl Simonsen, Akershus

Aksjonsutvalget

Stig Arild Helgesen, Rogaland
Margit Fausko, Oslo
Nora May Engeseth, NBS-sekretariatet
Runa Tunheim, Møre og Romsdal
Åshild Charlotte Monsø, Nord-Trøndelag
Åse Helene Monsø, Nord-Trøndelag
Frank Alvegg, Buskerud

Ungdomsutvalget 2022-23 (f.v): Frøya Torvik, Oskar Tørres Lindstad, Runa Tunheim, Simen Løken og Anne Agata Brajkovic (leder). Foto: Nora May Engeseth

EKSTERN REPRESENTASJON

Som avtalepart og næringsorganisasjon har NBS plass i en rekke styrer, referansegrupper, utvalg mm. NBS får en rekke henvendelser om å delta i forskningsprosjekter og utredninger. Det de senere årene blitt større krav til deltakelse fra næringa i forskningsprosjekter, som oftest i form av egeninnsats, og mengden henvendelser gjør at vi har blitt strengere i vurderingene av hvilke prosjektsøknader vi sier ja til å delta i.

Aktør	Hva?	NBS-representant 2022-23
Animalia	Dyrevelferdsprogram sau	Kjell Erik Brandstadmoen
	Varslingsliste for alvorlige smittsomme dyresykdommer	Vilde Haarsaker står på epostliste
Bondens Marked	Styret	Tove Åland, Nordland, fra 2018
	Valgkomiteen	Astrid Tove Olsen, Nordland, fra jan. 2022.
Broen til Framtiden		Tor Jacob Solberg Vara: Vegard Vigdenes
Budsjettnemnda for jordbruket		Anders Klemoen, Oppland, fra nov. 2022 Vilde Haarsaker, NBS-sekretariatet, fra nov. 2022 Ole Nikolai Skulberg, Nortura, fellesrepresentant NBS og NB
Debias komité for upartiskhet		Astrid T. Olsen
Den norske FAO-komité		Margit Fausko Vara: Ilona Drivdal
For Velferdsstaten	Styret	Tor Jacob Solberg Vara: Vilde Haarsaker, NBS-sekretariatet
Forskningsmidler for jordbruk og matindustri	Styret	Vilde Haarsaker, NBS-sekretariat Vara: Tor Jacob Solberg
Forum for internasjonale kvinnespørsmål (FOKUS)	Representantskap	Ilona M. Drivdal, Hedmark
Forum for norsk grønt		Arne Lofthus, Hordaland
Gjensidige	Samarbeidsutvalg	Svein Løken, Oppland Oddvar Vigdenes, Nord-Trøndelag Cathrine Engelstad, NBS-sekretariat (til 1.1.23) Anton Langeland fra 1.1.23
GMO-nettverket	Medlemsrepresentant	Romy Rohmann, Østfold Vara: Vilde Haarsaker
	Styret	3. vara: Nils Jakob Drivdal
Grønt Punkt	Arbeidsgruppe landbruksplast	NBS-sekretariat
Handelskampanjen		Vilde Haarsaker, fra 1.3.22
Hanen mfl.	Jury Årets lokalmatgründer	Tor Jacob Solberg
Innovasjon Norge	Klagenemnda for IBU- saker	Kjell Erik Brandstadmoen
	Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping, styringsgruppe	Astrid Tove Olsen, Nordland (2021) Vara: Vegard Vigdenes

Inn på tunet Norge	Styret	Merete Furuberg
Jordvern Norge		Ingeborg Tangeraa, Nordland fra 25.11.21
Klima- og miljødepartementet	Kontaktutvalg for rowiltforvaltningen	Ståle Støen
	Konsultasjonsordning for rowiltforvaltningen	Ståle Støen Pål Kjørstad
	Koordineringsgruppe matsvinn	Eli Berge Ness fra 9.3.22
	Regnskapsgruppe klimagassutslipp	Vilde Haarsaker, NBS-sekretariat Kirsti Winnberg, Akershus
Klima- og miljødepartementet og Landbruks- og matdepartementet	Referansegruppe for utvalg som skal vurdere tiltak og virkemidler som skal sikre at Norge når målet om å redusere matsvinnet med 50 % innen 2030.	Eli Berge Ness
Klimavalgalliansen		Tor Jacob Solberg
KOORIMP	Styringsgruppe	NBS sekretariat fra 1.1.2021
Landbrukets brannvern-komité		Jacob Hindbjørg, fra 30.1.23
Landbrukets dataflyt	Eiermøte	Vilde Haarsaker, NBS- sekretariat Vara: Tor Jacob Solberg
Landbrukets Økoløft	Styringsgruppe	Tor Jacob Solberg
Landbrukets Økoløft	Nasjonal ressursgruppe	Tor Jacob/Margit Fausko
Landbrukets Økoløft	Arbeidsutvalg	Margit Fausko
Landbruksdirektoratet	Referansegruppe handlingsplan bærekraftig bruk av plantevernmidler	Edvard Lundteigen, Buskerud Vara: NBS-sekretariat
	Nasjonale tilretteleggingsmidler	Vilde Haarsaker, NBS-sekretariat
Landbruks- og matdepartementet	Jury for den nasjonale kulturlandskapsprisen	Tor Jacob Solberg
	Voksenagronomen, referansegruppe	Elin Bergerud, Buskerud
Landkreditt	Representantskap	Arne Grue, Hedmark
Mattilsynet	Regelverksutvalg for økologisk jordbruk	NBS-sekretariat
Nasjonalt senter for fjell-landbruk	Styringsgruppe	Ingvild Oldre Heggom (interrimstyre)
Nei til EU	Rådet	Olav Randen
	Landbruksnettverket	Marielle Vink de Roos, Nordland
	Styret	Kjell Erik Brandstadmoen
NIBIO	Autorisasjonsordningen for handtering og bruk av plantevernmidler	NBS-sekretariat
	Genbanken for verpehøns	Kjell Erik Brandstadmoen, Oppland
	Jordovervåkingsprogrammet	Vilde Haarsaker, NBS-sekretariat
	Kulturgrupper VIPS (Varsling innen planteskadegjørere)	Øystein Pugerud, Hordaland
Norsk Landbruksrådgiving	Mentorordningen i landbruket, referansegruppe	Tor Jacob Solberg
Norsk Landbrukssamvirke	Styret	Tor Jacob Solberg Vara: Anton Langeland (fra 1.1.23)
Norsk Sau og Geit	Representantskapet	Kjell Erik Brandstadmoen
Norske Felleskjøp	Produsentutvalget for korn	NBS-sekretariatet
NORSØK	Styret	Eli Berge Ness, Sogn og Fjordane, 2020-2023 Personlig varamedlem: Birte Usland, Norges Bondelag

Omsetningsrådet		Tor Jacob Solberg Vara: Vegard Vigdenes
Opplysningskontoret for frukt og grønt (OFG)	Styret	Torbjørn Norland, Rogaland
Regjeringens kontaktutvalg		Tor Jacob Solberg Anton Langeland, NBS-sekretariat fra 1.1.23
Reklamasjonsnemndene for såvarer og kraftfôr	Styret	NBS-sekretariat, fra 1.3.22
RURALIS	Styret	Ann Guro Hansen, NBS-styret
Rådet for dyreetikk		Torbjørn Norland, Rogaland, fra mai 2019 Vara: Birte Usland, Norges Bondelag
Selskapet for Norges Vel	Representantskap	Tor Jacob Solberg
Statistisk Sentralbyrå	Rådgivende utvalg for landbruksstatistikk	Anders Klemoen fra 6.3.23
Stiftelsen for Landbrukets næringsmiddelforskning	Styret	Per Harald Agerup, Norges Bondelag Eli Berge Ness
	Valgkomité	Vilde Haarsaker, NBS-sekretariatet
Stiftelsen Norsk Mat	Styret	Tor Jacob Solberg
	Valgkomite	Artur Salte, Norges Bondelag (fellesrepresentant)
	KSLs Arbeidsutvalg	Kjell Erik Brandstadmoen, Oppland
	Faggruppe HMS	Kjell Erik Brandstadmoen
	Faggruppe planteproduksjon	Ivar Slinde, Sogn og Fjordane
	Faggruppe husdyrproduksjon	Arnt H. Fløttum, fra januar 2023.
	Faggruppe Inn på tunet	Emma Helleman, Oppland
	Redaksjonsrådet Økologisk.no	Nora May Engeseth, NBS-sekretariatet
Økouka	Styringsgruppe nasjonalt	Nora May Engeseth, NBS-sekretariatet fra 26.1.23

MIDLERTIDIGE REPRESENTASJON OG ARBEIDSGRUPPER

Tidsrom	Aktør	Hva?	NBS-representant
2021-24	Ruralis	LIMBO - Evaluating emerging AMR threats and future capacity for action in Norwegian livestock agriculture	Sondre Aasan, Telemark
2013/14-2020	Økologisk Norge	Referansegruppe andelslandbruk	Maren Wiger, Buskerud, fra 20.1.21
	Videreføres		
2020-	Fagleg råd fagskule handverksysting		Vilde Haarsaker, sekretariatet
2021-2025	NIBIO, Oslomet/SIFO, NORSØK	Amazing Grazing	Eli Berge Ness

2020-2024	NIBIO	PRESIS – styringsgruppe Midler fra JA 2019, 20 millioner	Anton Langeland
	Norges Bondelag mm.	Klimapolitisk arbeidsgruppe Kommunikasjonsgruppe Klimasmart Landbruk	Vilde Haarsaker, sekretariatet
2021-	Robust SmåskalaGrønt		Arbeidsgruppe: Arne Lofthus Styringsgruppe: Tor Jacob Solberg
2021-	FHI mfl.	NewTools	Vilde
2021-	Forum for norsk grønt		Arne Lofthus
2021-	Norsk Seterkultur	“Setergruppa” - Norsk Seterkultur, NBS og Norges Bondelag	Vilde Haarsaker, NBS-sekretariat
2022-23	LMD	Arbeidsgruppe for gjennomgang av tilgang på veterinærtjenester i Norge	Per Helge Seltveit, Telemark
2022-23	Landbruksdirektoratet	Referansegruppe for utredning av konkurransefremmende tiltak innen meierisektoren	Torbjørn Norland, Rogaland
2022-23	LMD	Partssammensatt arbeidsgruppe om struktur-differensiering og tak på tilskudd	Vilde Haarsaker, sekretariatet Kjell Erik Brandstadmoen
2022-23	LMD	Partssammensatt arbeidsgruppe for gjennomgang av kvoteordningen for melk	Elin Bergerud Vara: Dag Fossen
2022-23	Landbruksdirektoratet	Referansegruppe for utredning om kvalitetstilskudd for storfe	Hanne Bjerkvik, Sogn og Fjordane
2022-23	Landbruksdirektoratet	Referansegruppe - ordningen for tilskudd ved produksjonssvikt	Nils Melbøe, Rogaland
2022-23	Landbruksdirektoratet	Utredning setersatsing - referansegruppe	Vilde Haarsaker, NBS-sekretariat
2022-23	Landbruksdirektoratet	Utredning om økologisk korn og kraftfôrråvare - referansegruppe	Kjersti Hoff
2022-23	Jordbrukets arbeid inn mot ny dyrevelferds-melding		Eli Berge Ness Fjørfe: Hanne Guåker-Småfe: Frank Valø
2023-24	FinnØko ressursgruppe	Ressursgruppe til prosjektet FinnØko eid av Debio. To møter i perioden på et år.	Rebekka Bond, økologisk utvalg
2023-	Gartnerhallen	Bærekraft som konkurransefortrinn for norsk grøntproduksjon	Sindre Måge, Hordaland
2023-24	LMD	Partssammensatt arbeidsgruppe gul boks	Tor Jacob Solberg Anders Klemoen Vara: Vilde Haarsaker
2023-24	Landbruksdirektoratet	Utredning av forslag til utviklingstilskudd for god jordhelsepraksis	Hellek Berge
2023-24	Landbruksdirektoratet	Referansegruppe, Gjennomgang av tilskuddsordningen for levering av husdyrgjødsel til biogassanlegg	Anton Langeland
2023-24	LMD	Partssammensatt arbeidsgruppe husdyrtilskudd-metanutslipp	Lise Saga Vilde Haarsaker
2023-24	LMD	Partssammensatt arbeidsgruppe velferdsordninger	Vegard Vigdenes Lise Saga

REGNSKAP FOR 2022

RESULTATREGNSKAP

NORSK BONDE- OG SMÅBRUKARLAG

DRIFTSINTEKTER OG DRIFTSKOSTNADER	Note	2022	2021
Salgsinntekter avisen		2 631 538	2 646 971
Medlemskontingent		11 445 273	11 470 947
Støtte Samvirke		672 000	672 000
Prosjekter		250 000	250 000
Annen driftsinntekt		2 844 663	2 376 479
Sum driftsinntekter	1	17 843 474	17 416 398
Varekostnad		5 555 726	5 909 247
Lønnskostnad	2	6 942 791	7 195 204
Annen driftskostnad	3	5 435 416	4 328 516
Sum driftskostnader		17 933 933	17 432 968
Driftsresultat		-90 459	-16 570
FINANSINTEKTER OG FINANSKOSTNADER			
Inntekt på investering i annet foretak i samme konsern		1 883	2 121
Annen renteinntekt		158 952	148 476
Resultat av finansposter		160 835	150 597
Resultat før skattekostnad		70 376	134 027
Resultat		70 376	134 027
Årsresultat		70 376	134 027
OVERFØRINGER			
Avsatt til annen egenkapital		70 376	134 027
Sum overføringer		70 376	134 027

BALANSE

NORSK BONDE- OG SMÅBRUKARLAG

EIENDELER	Note	2022	2021
OMLØPSMIDLER			
FORDRINGER			
Kundefordringer		373 830	169 308
Andre kortsiktige fordringer		492 098	1 485 863
Sum fordringer		865 928	1 655 171
INVESTERINGER			
Markedsbaserte aksjer	4	252 500	252 500
Innskuddsfond		28 043	26 160
Sum investeringer		280 543	278 660
Bankinnskudd, kontanter o.l.	5	7 418 221	6 725 947
Sum omløpsmidler		8 564 692	8 659 778
Sum eiendeler		8 564 692	8 659 778

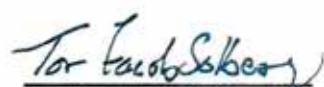
BALANSE

NORSK BONDE- OG SMÅBRUKARLAG

EGENKAPITAL OG GJELD	Note	2022	2021
OPPTJENT EGENKAPITAL			
Annen egenkapital		5 809 003	5 738 627
Avsetninger til fremtidige prosjekter	6	600 156	600 156
Sum opptjent egenkapital		6 409 159	6 338 783
Sum egenkapital	7	6 409 159	6 338 783
GJELD			
KORTSIKTIG GJELD			
Leverandørgjeld		607 565	696 441
Skyldig offentlige avgifter		587 340	549 384
Annen kortsiktig gjeld		960 628	1 075 169
Sum kortsiktig gjeld		2 155 533	2 320 995
Sum gjeld		2 155 533	2 320 995
Sum egenkapital og gjeld		8 564 692	8 659 778

Oslo, 10.03.2023

Styret i Norsk Bonde- Og Småbrukarlag

Tor Jacob Solberg
styreleder

Vegard Vigdenes
nestleder

Eli Berge Ness
styremedlem

Inge Aukan
styremedlem

Kjell Erik Brandstadmoen
styremedlem

Margit Fausko
styremedlem

Ståle Støen
1. varamedlem

Anton Langeland
daglig leder

RESULTATREGNSKAP - SPESIFIKASJON

NORSK BONDE- OG SMÅBRUKARLAG

	2022	2021
Salgsinntekter avisen		
3000 Annonseinntekter, avgiftspliktige avisen	-2 426 310	-2 343 252
3060 Annonser avg. fri avisen	0	-204 419
3106 Salgsinntekt avgiftsfri	-111 400	0
3210 Abonnement avisen	-93 828	-99 300
	-2 631 538	-2 646 971
Medlemskontingent		
3200 Medlemskontingenter	-11 445 273	-11 470 947
	-11 445 273	-11 470 947
Støtte Samvirke		
3550 Tilskudd fra landbr.samvirke	-672 000	-672 000
	-672 000	-672 000
Prosjekter		
3500 Prosjektstøtte	-250 000	-250 000
	-250 000	-250 000
Annen driftsinntekt		
3100 Salg div matriell	-2 640	-9 694
3560 Tilskudd Gjensidige	-1 969 191	-1 800 000
3600 Kontingenttilskudd til avisa	0	-499 992
3900 Diverse inntekter	-37 632	-66 793
3910 Tilskudd Innovasjon Norge	-835 200	0
	-2 844 663	-2 376 479
Varekostnad		
4400 Provisjon annonsesalg	809 438	805 930
4510 Setting av avisa	0	90 000
4515 Trykking, pakking og utsendelser	0	364 724
4520 Kjøp tjenester	73 758	71 309
4550 Kostnader gratismatriell	73 118	45 635
4600 Kjøp matriell for salg	0	10 450
4700 Kontingent til fylkene	3 051 750	1 985 834
4705 Kontingent til lokallagene	29 589	1 039 028
4710 Sekretærlønn-Fylkeslagene	630 000	630 000
4715 Målretta møtevirksomhet	219 875	169 577
4716 Støtte til Landbruksråd	50 302	58 828
4720 Fylkeslag-støtte Gjensidige	282 198	282 915
4721 Annonser i årsmelding fylker-gjensidige	75 250	36 000
4722 Kjøp annonseplass i Avisa,gjensidige	117 000	75 000
4740 Medlemsverving	22 000	22 000
4800 Bidrag til samarbeidsorganisasjoner	34 688	130 000
4990 Kontingent til ECVC	86 760	92 018
	5 555 726	5 909 247
Lønnskostnad		
5000 Lønn	4 944 500	5 184 606

RESULTATREGNSKAP - SPESIFIKASJON

NORSK BONDE- OG SMÅBRUKARLAG

	2022	2021
5010 Overtid	0	34 680
5080 Avsatte feriepengar	605 450	619 437
5091 Feriepengar over 60 år	0	37 490
5270 Elektr.komm.sk.pl	-6 588	9 150
5297 Motpost elektr.komm.sk.pl	6 588	-9 150
5310 Bilgodtgjørelse sk pliktig	0	1 195
5330 Styrehonorarer	417 610	333 108
5395 Annen oppgavepliktig godtgjørelse-ikke a	6 000	0
5400 Arbeidsgiveravgift	771 973	732 011
5410 Arbeidsgiveravg. av avsatte feriepengar	85 368	93 748
5421 Pensj.forsikring ikke oppg.pl	23 206	13 623
5422 Oppg.pl. Pensjonsforsikring	515 426	339 462
5510 Trkkpliktig del av reise	275	0
5550 Kontorholdsgodtgjørelse	0	6 000
5800 Refusjon av sykepengar	-446 014	-222 605
5900 Personalkostnader	10 000	9 000
5910 Kantinekostnader	2 215	7 017
5920 Yrkesskadeforsikring	6 782	6 433
	6 942 791	7 195 204
Annen driftskostnad		
6300 Husleie	841 605	794 979
6310 Refusjon husleie	0	-10 005
6340 Lys, varme	42 244	24 297
6350 Alarmsystem	11 371	8 745
6360 Renhold	49 616	51 796
6400 Leie av maskiner og inventar	33 349	0
6420 Leie datasystem/ utstyr	33 801	0
6421 Nytt medlemssystem	413 777	189 967
6424 Datasystemer	0	4 355
6540 Utg. ført Inventar / Utstyr	83 643	27 640
6550 Internett-kostnader	329 912	361 211
6552 Datautstyr (software)	116 553	0
6620 Reparasjoner og vedlikehold utstyr, serv	0	43 508
6621 Reparasjon og vedlikehold	0	32 743
6624 Reparasjon og vedlikehold -blodstrupmoen	14 251	15 479
6625 Tripletex/ visma	76 641	38 811
6626 Reparasjon og vedlikehold	0	1 631
6700 Revisjonshonorar	122 500	102 500
6730 Kjøp av tjenester	475 426	107 355
6740 Referansegruppe	6 250	2 000
6750 Div honorar ikke oppg. pliktig	0	6 020
6775 Diverse kostnader	0	-72 331
6776 Blomster ol.	6 254	11 966
6790 Annen fremmed tjeneste	3 955	0
6800 Kontorrekvisita	71 337	107 241
6810 Data/EDB kostnad	14 489	0
6820 Trykksaker/pakking giro	391 831	0
6840 Aviser, tidsskrifter, bøker mv.	24 106	42 446

RESULTATREGNSKAP - SPESIFIKASJON

NORSK BONDE- OG SMÅBRUKARLAG

	2022	2021
6860 Møter, kurs, oppdatering mv.	27 826	3 000
6890 Andre kontorkostnader	7 359	0
6900 Telefon	20 953	50 314
6940 Porto	1 148 995	1 072 658
7040 Forsikringer	11 370	10 841
7100 Bilgodtgjørelse, oppgavepliktig	38 885	30 207
7140 Reisekostnader, ikke oppgavepliktige, et	318 344	156 974
7150 Diettkostnader, m/ overnatting, oppgavepl	13 200	10 500
7160 Diettkostnader, u/ overnatting oppgavepl	0	15 150
7320 Annonse og Reklamekostnader	27 488	0
7330 Aksjoner	0	29 500
7350 Møter og bevertning, overnatting	531 747	420 011
7360 Representasjonskost. ikke-fradragsber.	13 858	0
7410 Kontingentovf. fra NBS til Avis	0	499 992
7420 Kontingenter	31 835	87 377
7430 Gaver	8 671	5 668
7740 Øredifferanser	-41	0
7770 Bank og kortgebyr	49 201	43 981
7790 Øreavrunding	0	-10
7791 Annen kostnad	4 009	0
7830 Tap på fordringer	18 806	0
	5 435 416	4 328 516
Inntekt på investering i annet foretak i samme konsern		
8010 Aksjeutbytte	-1 883	-2 121
	-1 883	-2 121
Annen renteinntekt		
8050 Renteinntekt	-158 929	-148 476
8051 Hjelpkonto bankgebyrer	-23	0
	-158 952	-148 476
Avsatt til annen egenkapital		
8960 Avsatt til annen egenkapital	70 376	134 027
	70 376	134 027

BALANSE - SPESIFIKASJON

NORSK BONDE- OG SMÅBRUKARLAG

	2022	2021
Kundefordringer		
1500 Kundefordringer	388 830	184 308
1580 Avsetning tap på fordringer	-15 000	-15 000
	373 830	169 308
Andre kortsiktige fordringer		
1292 IKT Epost- fylkene	16 838	26 300
1390 Kortsiktige fordringer	470 260	1 454 563
1396 Div. Kortsiktig fordringer	5 000	5 000
	492 098	1 485 863
Markedsbaserte aksjer		
1810 Aksjer	252 500	252 500
	252 500	252 500
Innskuddsfond		
1890 Innskuddsfond Gjensidige	28 043	26 160
	28 043	26 160
Bankinnskudd, kontanter o.l.		
1900 Kasse	0	226
1920 Fokus Folio 8101.05.36928	554 920	107 101
1940 Felleskjøpet 978973	6 117 767	5 962 195
1945 Bank - særvilkår 81012872631	795	33 518
1950 Fokus skattetrekk 8101.05.40240	213 913	265 679
1960 Folio 8450.220.8224	70 787	0
1976 Depositium, 81014005420 Danske Bank	357 585	357 228
1977 Bank skattetrekk periodisering	102 453	0
	7 418 221	6 725 947
Annen egenkapital		
2050 Egenkapital	-5 809 003	-5 738 627
	-5 809 003	-5 738 627
Avsetninger til fremtidige prosjekter		
2051 Avsetninger	-600 156	-600 156
	-600 156	-600 156
Leverandørgjeld		
2400 Leverandørgjeld	-572 885	-201 998
2446 Mellomregning REKO ringen	0	-429 763
2474 Midler landbruksråd	0	-30 000
2483 Midler for overtid JF-2021	-34 680	-34 680
	-607 565	-696 441
Skyldig offentlige avgifter		
2600 Forskuddstrekk	-301 310	-253 100
2700 Utgående merverdiavgift	-454 901	-221 885
2710 Inngående merverdiavgift	499 510	242 326

BALANSE - SPESIFIKASJON

NORSK BONDE- OG SMÅBRUKARLAG

	2022	2021
2740 Oppgjørskonto merverdiavgift	-50 975	-36 856
2770 Skyldig arbeidsgiveravgift	-176 813	-185 074
2780 Arbeidsgiveravgift av feriepenger	-102 852	-94 795
	-587 340	-549 384
Annen kortsiktig gjeld		
2451 Kortsiktig gjeld	-181 240	-61 929
2459 landsmøte	136 856	46 505
2477 midler til ungdomsutvalget	0	-17 895
2481 Savnet kontonr/ Tilbakeført feilkonto	-28 527	0
2491 Refusjon tilgode	-422 266	-413 506
2496 Reisefordeling	18 405	16 877
2499 Periodiserte leverandører	98 666	18 270
2785 påløpt aga ferielønn	15 265	0
2910 Gjeld til ansatte og eiere	14 586	0
2940 Påløpne Feriepenger	-612 374	-663 491
	-960 628	-1 075 169

NOTER

NOTE 1 REGNSKAPSPRINSIPPER

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapsloven og NRS 8 - God regnskapsskikk for små foretak. Inntektsføring ved salg skjer på leveringstidspunktet. Tilsagn inntektsføres når bevilling er gitt. Prosjekter som fortsetter utover 31.12. periodiseres. Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter normalt poster som forfaller til betaling innen ett år etter balansedagen. Omløpsmidler vurderes til laveste verdi av anskaffelseskost og antatt virkelig verdi. Aksjer er vurdert til kostpris eller virkelig verdi. Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap.

NOTE 2 LØNNSKOSTNADER

	2022	2021
Lønninger inkl feriepenger og ref sykepenger	5 103 936	5 654 803
Honorarer	417 610	333 108
Pensjonsforsikring	538 632	353 085
Arbeidsgiveravgift	857 341	825 759
Andre personalkostnader	25 272	28 449
	6 942 791	7 195 204

NOTE 3 ANNEN DRIFTSKOSTNAD - TILBAKEFØRT TIL FYLKENE

	2022	2021
Møtetilskudd	164 733	164 733
Tilskudd til fylkessekretær	630 000	630 000
Støtte fra Gjensidige	282 198	452 743
Medlemsverving	22 000	22 000
Kontingent til fylkene	3 051 750	1 985 834
Kontingent til lokallagene	29 589	1 039 028
Annet	34 178	34 178
	4 214 448	4 328 516
	<i>ikke sikre tall</i>	

NOTE 4 AKSJER

Regnskapsverdi er satt til kr 252 500, etter laveste prinsippsverdi.
 Posten omfatter aksjer kr 2500 og andel i Landbrukets Dataflyt SA med kostpris kr 200 000
 Klimaselskap SA kr 50 000

NOTE 5 BUNDET BANKINNSKUDD

Av likvide midler utgjør kr. 213 913 bunden kapital, som står på egen skattetrekkkonto.
 Dette dekker skyldig skattetrekk pr. 31/12.
 Videre er det innsatt kr 357 227 på egen depositumkonto som sikkerhet for husleie.

NOTE 6 AVSETNING TIL FREMTIDIGE PROSJEKTER

	01.01.2022	Avsatt	Omdisp.	Benyttet	31.12.2022
Avsetning Gardsbruk	31 250				31 250
Styrke sekretariatet	150 000				150 000
Levende lokallag/opplæring/rekruttering	200 000				200 000
Bonde og Småbruker	118 906				118 906
Generalsekretærens disp.	100 000				100 000
	600 156	0	0	0	600 156

NOTE 7 EGENKAPITAL

	01.01.2022	Årets resultat	31.12.2022
	Egenkapital		Egenkapital
Pr 01/01/22	5 738 627	70 376	5 809 003
Avsetning prosjekter	600 156	0	600 156
Pr 31/12/22	6 338 783	70 376	6 409 159

Til besluttede organer i Norsk Bonde- og Småbrukarlag

UAVHENGIG REVISORS BERETNING
Konklusjon

Vi har revidert årsregnskapet for Norsk Bonde- og Småbrukarlag som viser et overskudd på kr 70 376. Årsregnskapet består av balanse per 31. desember 2022, resultatregnskap for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening

- oppfyller årsregnskapet gjeldende lovkrav, og
- gir årsregnskapet et rettviseende bilde av foreningens finansielle stilling per 31. desember 2022 og av dets resultat for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i *Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet*. Vi er uavhengige av foreningen i samsvar med kravene i relevante lover og forskrifter i Norge, og vi har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Innhentet revisjonsbevis er etter vår vurdering tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Ledelsens ansvar for årsregnskapet

Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

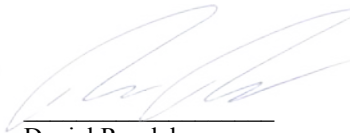
Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til foreningens evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

For videre beskrivelse av revisors oppgaver og plikter vises det til

<https://revisorforeningen.no/revisjonsberetninger>

 Oslo, den 13. mars 2023
Vekst Revisjon AS

 Daniel Rypdal
 Statsautorisert revisor

UNGDOMSUTVALGET

Etter sommeren 2022 hadde daværende UU en noe rolig periode, med forberedelser til landsmøte og nytt UU.

På landsmøtet 2022 sto daværende leder Åshild for ferskingkurset, og sammen arrangerte vi landsmøtelotteriet. Det ble vellykket som alltid, med mange flotte premier fra hele landet.

Vi hadde ikke planlagt noe eget sosialt for ungdommen på LL, men fant ut i løpet av lørdagen at her måtte vi få ordna en rask liten sammenkomst før middagen lørdag kveld. Det var noe så enkelt som «øl og prat» i en sofagruppe, og praten gikk lett videre på middagen hvor det var satt opp to ungdomsbord, som ble mer enn fylt opp!

Søndag takket vi av vår mangeårige leder Åshild, og fikk to nye medlemmer, Frøya og Oskar, og ny leder Agata. Simen og Runa fortsatte i utvalget.

Etter landsmøtet gikk vi inn i en spennende tid med nye medlemmer, ny leder, og to gamle, men forholdsvis ferske medlemmer.

Rett etter LM satte vi i gang med en vervekampanje på sosiale medier. Vervekampanjen, som

besto av bilder og video, ble godt mottatt og delt i mengder. En stund etter vervekampanjen sendte vi ut velkomstbrev til alle nye medlemmer, og mot jul sendte vi ut brev til alle ungdomsmedlemmer. Før jul hadde vi tradisjon tro julekalender, denne gangen med en liten vri. Oskar skrev en historie, Agata tegnet, og et nytt kapittel av historien ble delt hver dag.

Etter nyttår sendte UU innspill til både Grytten-rapporten og til jordbruksforhandlingene. Vi planla også seminar for ungdomsmedlemmer.

Ungdomsseminaret 2023 ble holdt 10.-12 mars på Røros, med Bergstadens hotell som base. Her ble det sosialt samvær, garsbesøk og meieribesøk, omvisning i Bergstaden og selvfølgelig faglig påfyll. Rød tråd gjennom seminaret var rekruttering. 22 deltagere pluss Eli Berge Ness fra styret deltok, og alle virket fornøyde da vi dro hjem søndag.

Gjennom året har vi hatt en fast representant i Alliansen Ny Landbrukspolitikk, og vi har samarbeidet med andre organisasjoner som Grønt Spatak og NU.

Nå lader vi igjen opp til LM, nye utvalgsmedlemmer og nye bekjente. Også i år legger vi opp til litt enkel «sosialisering» for ungdomsmedlemmer.

KVINNEUTVALGET

MØTER

KU har gjennomført 8 teamsmøter. Vi har en egen facebookgruppe der også NBS-leder er medlem.

WEBINARER

8.mars-webinar: 110 år siden kvinner fikk stemmerett. Stina Medhus, driver Eiketoppen gård i Drøbakk og er styreleder i Økologisk Norge. Kari Sommersest, var bla med å starte Kvinnemuseet på Kongsvinger. Snakket om kvinnenes historie, fra halshogging ved uønska graviditet og fram til i dag. Victoria Løwe Stormdal. Hun delte hva det vil si å være kvinnelig gårdbruker i dag og kvinners rolle i næringen.

Kvinnehelse i landbruket: graviditet og velferdsordningene. Innledere; Marita Rouhoranta, jordmor Kirkenes. Tove Ørsund, mor og fjøsbygger, Sunndal. Veslemøy Olavsbråten Sansegården, Krøderen. Mari Jensen Aas, nestleder i Spire, Artikkel i Ren Mat, mastergrad om kvinnebønder: Feministisk agroøkologi som et teoretisk rammeverk.

SAKER

Utvalget har behandlet 44 saker - inkludert følgesaker i prosess.

Årsplan, budsjett og arbeidsplan, kartlagt fylkenes kvinnekontakter, planlegge webinarer, Fokus: forum for kvinner og utviklings spørsmål, innspill til jordbruksforhandlingen, diskusjon om ulike arrangement, prioritering av media - og synlighetsoppslag, velferdsordninger i landbruket. Planlagt seminar/samlinger. Bondevelferd.

Kvinneutvalget sender alle møtereferater til landsstyret.

REPRESENTASJON

Kvinneutvalget deltar på fylkesledersamlingene og representantskapsmøter.

Kvinneutvalget har tale- og forslagsrett på landsmøtet.

ØKONOMI

Budsjett kr 20.000,-

ARTIKLER OG PRESSEOPPSLAG

Presentasjon av oss i Kvinneutvalget. Presentasjon av 8.mars-webinaret i NBS. 110 år siden kvinner fikk stemmerett. Bondevelferd av Guro Villand Fremtidstro og optimisme. Den viktige hverdagsomsorgen. Bondebrøl av Inger Lise Sveum-Aasbekken.

Illustrasjoner til ungdomsutvalgets julekalender 2022. Julekalenderen er skrevet av Oskar Tørres Lindstad og illustrert av Anne Agata Brajkovic, og kan leses i sin helhet på NBS sine hjemmesider.

SLIPP OSS TIL - UNGDOM INN I LANDBRUKET (GARDSBRUK.NO)

Prosjektet «Slipp oss til – ungdom inn i landbruket» ble startet i 1998 som et samarbeidsprosjekt mellom Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norges Bygdeungdomslag og Natur og Ungdom. Målet har gjennom alle år vært å øke rekrutteringen til landbruket, bidra til en miljøvennlig matproduksjon og øke bosetningen i distriktene. Dette arbeidet gjør vi i stor grad gjennom gratis annonsering av ledige gårdsbruk på nettsiden vår Gardsbruk.no.

Arbeid med å få ledige bruk ut for salg

Slipp oss til – ungdom inn i landbruket er et nasjonalt rekrutteringsprosjekt med mål om å flere inn i landbruket. Sentralt i dette arbeidet har det vært å få flere bruk for slags. Ifølge Statistisk Sentralbyrå finnes det 30 626 gårdsbruk uten fast bosetning rundt om i Norge for (SSB 06526), men dessverre blir svært få av disse brukene lagt ut på salg. Samtidig er det en betydelig andel av gårdsbruk som blir omsatt til andre formål enn drift. I 2022 ble 58% omsatt med landbruksformål, mens 10% for fritid (SSB 07012).

Gardsbruk.no

Nettsiden Gardsbruk.no er en sentral del av prosjektet, og den viktigste møteplassen for kjøp, salg og utleie av gårdsbruk i Norge. Siden oppstarten av nettsiden i 2000 anslår vi at nærmere 3000 har blitt annonsert gjennom nettsiden, og halvparten omsatt.

Finn.no er en annen nettside med mange treff på landbrukseiendommer, men en vesentlig skilnad mellom nettsidene er at Gardsbruk.no setter krav om at alle eiendommer som legges ut skal det være mulig å drive landbruk på. Et minstekrav for å legge ut annonse er 5 dekar fulldyrka mark, eller 25 dekar produktiv skog. Disse kravene gjør at gardsbruk.no utelukkende tilbyr det mange leter etter; eiendommer å drive landbruk på. En annen viktig skilnad mellom nettsidene er at annonsering på gardsbruk.no er gratis.

Nettsiden har både godt med besøkende og mye respons. Hver måned legges det ut nye bruk for salg og leie, og det blir også solgt bruk månedlig. I tillegg er kategorien «Ønskes kjøpt» veldig popu-

lær. Gardsbruk.no har til enhver tid mellom 80 og 200 ledige gårdsbruk og «Ønskes kjøpt»-annonser.

Tilrettelegging for meglere

For å videre få flere gårdsbruk inn på Gardsbruk.no driver prosjektkoordinatør arbeid for å kontakte meglere som selger landbrukseiendommer. Ettersom nettsiden er et gratis alternativ til Finn.no er de fleste interessert i å benytte plattformen. I tillegg gjøres det arbeid for å tilrettelegge nettsiden mer mot meglere, slik at det skal bli et naturlig valg å velge Gardsbruk.no, om ikke i tillegg til Finn.

Samarbeid med Norske Gårder

Grunnet et kraftig kutt i prosjektets driftsmidler, har prosjektkoordinatør måtte finne løsninger for å kunne fortsette driften av nettsiden og prosjektet. Dette ble i størst grad igjennom et skifte i vår driftspartner fra Netlab over til Agric AS (Norske Gårder). Norske Gårder er en digital plattform med formål om å knytte sammen produsent og forbruker, hvorav bønder kan lage sin egen side for sin gård og produktene/tjenestene man tilbyr. Med et godt og kompetent team står nå Norske Gårder for den rent tekniske driften og utviklingen av Gardsbruk.no.

Rent teknisk har nå nettsiden skiftet adresse til www.norskegarder.no/gardsbruk. Så bruk av

Ole Dolmseth har vært prosjektkoordinatør for *Slipp oss til – ungdom inn i landbruket* siden 29. august 2022. (Foto: NU)

Nettsida gardsbruk.no er flyttet over på ny plattform.

www.gardsbruk.no vil videreføre brukeren over til den nye adressen. Dette har blitt gjort for mer samsvar mellom sidene, praktiske fordeler, og gevinster på nettsidetraffikk. Utenom dette er fortsatt den samme brukeropplevelsen man kjenner til stede, med en del forbedringer som gjør nettsiden enda bedre både for kjøper og selger. Nettsiden ble relansert 3. juli på det nye systemet til Norske Gårder.

Ønskes kjøpt og leie av gårdsbruk

I tillegg til muligheten for å registrere salgsannonser på gardsbruk.no har potensielle kjøpere muligheten til å legge ut annonser for gårder de ønsker å få kjøpt. Denne ordningen ble lagt til i 2009. Det er ikke kommet mange tilbakemeldinger fra noen av de som leter etter gård, og som har lagt ut annonse under «Ønskes kjøpt». Prosjektleder har derfor ikke like god oversikt over hvor suksessfull denne delen av nettsiden er.

En siste avdeling på nettsiden er leie av gårdsbruk. Dette er en ordning flere har spurt om, og året 2019 økte særlig etterspørselen. I dag er denne delen av nettsiden godt brukt både fra utleier og leietaker, og prosjektleder får flere henvendelser av leietakere på leting etter en småbruksdrøm.

Forbedring av nettsiden

Gjennom 2022-2023 har prosjektkoordinatør satt av mye ressurser til forbedring av nettsiden. Det er en stor aldersforskjell mellom de som bruker nettsiden, de fleste er unge, men mange av de som oppretter annonser er eldre. Derfor har det vært et sterkt fokus på å gjøre nettsiden

mer intuitiv og tilgjengelig. Ellers er det en del tekniske småfeil som ikke er like synlige som nå har blitt rettet opp.

Materiell

Gardsbruk.no tilbyr også materiell gjennom prosjektet «Slipp oss til – ungdom inn i landbruket», til kommuner og enkeltpersoner. «Bruk for deg – ei håndbok for deg som vil ha gard» er en svært populær håndbok som ble utviklet i 2011. Etter at boken ble utsolgt har den blitt digitalisert, og kan nå lastes ned gratis direkte fra nettsiden.

Økonomi

Arbeidet i 2022 - 2023 er i all hovedsak finansiert av Landbruks- og matdepartementet (LMD) og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Størrelsen på tilskuddet blir avgjort hvert år avhengig av statsbudsjettet. I tillegg finansieres prosjektet av støtte fra private aktører som Gjensidige, samt salg av reklame.

I statsbudsjettet for 2023 ble dessverre driftsstøtten til prosjektet fra LMD redusert. Vanligvis har prosjektet fått inn 250.000 kroner årlig, men i 2023 ble støtten redusert med -68,8% ned til 78.000 kroner. Dette har naturligvis bydd på en del problemer knyttet opp til driften av, og prosjektet som helhet. Det største tiltaket som har blitt gjort er reduksjon i utgifter med skifte i driftspartner til Norske Gårder. I løpet av året har det vært prøvd å finne andre inntektskilder til å finansiere, men dette har ikke hatt mye resultat, ettersom de fleste støtteordninger er kortvarige prosjektmidler, og ikke langvarige driftsmidler.

GRØNT SPATAK

Natur og Ungdom (NU) og Norsk Bonde- og Småbrukarlag (NBS) har arrangert Grønt Spatak hvert år siden 1993. Gjennom Grønt Spatak får unge mellom 16-30 år mulighet til å jobbe frivillig i ti dager i løpet av sommeren på en gård, seter eller ha beitetilsyn. Vertskapet står for kost og losji. Ingen erfaring kreves for å delta. Grønt spatak er derfor et unikt tilbud til ungdom som er nysgjerrige på norsk jordbruk og kunne tenkt seg å ta arbeid i jordbruket. I løpet av de 30 årene vi har gjennomført prosjektet har tusenvis engasjerte unge vært med og lært mer om norsk jordbruk. Kunnskapsutvekslingen mellom vertskap og deltakere er et viktig formål med prosjektet også fordi det gir ringvirkninger i resten av samfunnet og kan spre kunnskap til forbrukerne om sammenhengen mellom bærekraftig matproduksjon og prisen i butikkene.

Om prosjektkoordinatør

Magnus Flåten Nickelsen har vært prosjektkoordinatør for Grønt Spatak, i en fast 50% stilling fram til Eira Haugbro tok over 17. august. Koordinator samarbeider med NU sitt sentralstyre for å følge opp politiske prosesser som handler om jordbruk. Koordinator samarbeider også med assisterende generalsekretær i NBS, Vilde Haarsaker, som er kontaktpersonen fra NBS sin side. NU har hovedansvaret for prosjektets økonomi.

Fra årets jubileum-vårsamling på Snertehaugen gård i Hemsedal. Her under potetaksjon på gården til styremedlem i NBS, Margit Fausko. Foto: Nora May Engeseth

Målsetting Grønt spatak 2023

80 deltakere på utplassering
60 deltakere på fysisk vårsamling
Styrke synligheten til prosjektet
Sikre god oppmerksomhet rundt 30-årsjubileet til prosjektet

Utplassering

I 2022 gjennomførte 48 unge oppholdet på Grønt Spatak, og i 2023 gjennomførte 52 deltakere, som vil si at vi ligger på ca samme nivå som året før. Det betyr at deltakermålet ikke ble nådd i 2023 heller. Vi jobber stadig med å komme oss etter effektene av koronapandemien. Som så mange andre barne- og ungdomsorganisasjoner har Natur og Ungdom slitt med en sterk nedgang i medlemsmassen etter korona og å bygge opp medlemsmassen er et arbeid som tar tid. Fremdeles er ikke frivillige organisasjoner på nivå med det de var før koronapandemien, ifølge årsrapporten til Frivillighet Norge fra 2022. Statistikk fra i år og i fjor forteller om at mellom 40-50% av de påmeldte finner prosjektet gjennom Natur og Ungdom, og derfor er det ikke så rart at fallet i medlemsmassen i Natur og Ungdom også har påvirket rekrutteringen til Grønt Spatak. Rekruttering har også i seg selv blitt en tyngre oppgave etter koronapandemien. Før, og spesielt under koronapandemien i 2020 og 2021, opplevde vi at deltakerregistreringer ramlet inn fortløpende om våren fram til påmeldingsfristen, mens det både i 2022 og 2023 har vært vanskeligere å få folk til å melde seg på. Med dette i baktanken bør vi også søke bredere og gjennom nye og alternative kanaler for å rekruttere bedre fra ungdom i årene framover.

Vårens vakreste eventyr eller vårens knuste drømmer?

Med årets jordbruksavtale fikk vi mer av det samme: Underbetalte bønder, nedleggelse av bruk, økt sentralisering og et landbruk som sløser med dyrebare ressurser. Alliansen Ny Landbrukspolitikk drømmer om reell kursendring.

DEBATTINLEGG
Dette er et debattinnlegg, skrevet av en ekstern bidragsyter. Innlegget gir uttrykk for skribentens holdninger.
En kursendring som sier til både folk og bønder: "Ja, vi skal ha et landbruk som er bærekraftig og som gir gode og trygge matvarer til alle. Men det betyr også at vi må ha et landbruk som er lønnsomt og som gir gode og trygge arbeidsplasser for de som jobber i landbruket."
Mets Stortingsen ønsker å ha matproduksjon i Norge i Fremde, må de vite

Kavsgård Nordal (35) hjå Åi er med på å gjere åkren klar for planting. Aldri har det vore poteter på denne åkren som ligg rett i Raggelva som er ei flott potetakk i Hemsedal. Foto: Elias Dahlen

Planta politiske poteter: - Bøndene arbeidar utruleg hardt for at me skal få mat på bordet og får ikkje mykje anerkjenning for det

Presseklipp fra i år. Kronikk i Nationen gjennom Alliansen ny landbrukspolitikk (t.v.), Sak i Hallingdølen (i midten), sak i Nationen fra aksjonsdagen for jordbruket 12. juni (t.h.).

I år har vi starta et prosjekt om å rekruttere deltakere fra folkehøgskoler gjennom egne workshops vi holder om bærekraftig matproduksjon. Det i tillegg til en økt satsing på å nå unge gjennom skole og universitet, tror vi kan gjøre rekrutteringsarbeidet enklere framover. Vi tror dessuten at en tydeligere stemme i landbruksdebatten, også kan bidra til å øke rekrutteringen. I år har avmeldinger vært en mindre utfordring fordi koordinatør har tatt ekstra grep i å sile ut deltakere som ikke svarer ved kontakt og ved påmelding til vårsamling. I tillegg har vi sørga for at deltakere skal bestille reise tidligere i forløpet (som kan gi mer forpliktelse).

Vårsamling

I forkant av utplasseringen arrangerer Grønt Spatak en vårsamling, som både er et faglig forberedende seminar og en viktig sosial arena for deltakerne. Siden prosjektet markerte 30 år, arrangerte vi vårsamlinga hos prosjektets grunnlegger Tori Snerte på gården hennes Snertehaugen i Hemsedal 2.-5. juni.

Av faglige innledninger hadde vi både innføring om Landbrukspolitikk, presseverksted og ide-myldring om landbrukspolitiske aksjoner. Av gjesteinnledere hadde vi Kristin Daugstad fra NIBIO om biologisk mangfold i kulturmark, Nils Faarlund om økofilosofi, Mari Aas fra Spire om verdenshandel og global sult, Else Horge Asplin fra Felleskjøpet om korn og selvforsyning og Kåre Gunnar Fløystad fra dere i Tine om bærekraft, melkeproduksjon og strukturrasjonalisering.

Natur og Ungdom med markering for landbruket: - Å styrke norsk landbruk er viktig for klimaet

Mandag arrangerte Natur og Ungdom nasjonal aksjonsdag for jordbruket.

For allmennheten
Landbruk er viktig for oss alle. Det er viktig å styrke norsk landbruk og å sikre at vi har nok mat på bordet. Det er viktig å styrke norsk landbruk og å sikre at vi har nok mat på bordet. Det er viktig å styrke norsk landbruk og å sikre at vi har nok mat på bordet.

Målet om 60 deltakere på vårsamling ble derfor heller ikke nådd, men vi var ikke så langt derfra og i tillegg var det mange som dro på vårsamling sett i forhold til deltakere på gårdsopphold. Også i år åpnet vi for at flere enn deltakerne på Grønt Spatak kunne komme på vårsamlingen, slik at de som er interesserte kan delta.

Rekruttering og synlighet

Solid rekrutteringsarbeid er viktig for å få mange deltakere til prosjektet. De seneste årene har vi som regel hatt tilstrekkelig med vertskap som selv har tatt kontakt, og få plasser til flere siden de som allerede er med vil fortsette. I 2023 tok vi inn 9 nye vertskap for å få et mer mangfoldig tilbud. For å rekruttere bønder har vi fått publisert to artikler i avisa Bonde- og småbruker.

Rekrutteringen av deltakere viste seg i år også å være overraskende utfordrende sett i forhold til årene under koronapandemien. Likevel var det en litt bedre situasjon i år med flere påmeldte og ikke alle rett før påmeldingsfristen.

REKRUTTERINGEN INTERNT I NU SKJEDDE PÅ FØLGENDE MÅTER:

- Promotering på landsdekkende arrangement, som klimakonferansen til Naturvernstudentene i oktober, og på årskonferansen i mai
- Promotering i nyhetsbrev og på SMS til medlemmer.
- Regionsekretærer og andre som jobber sentralt i NU har målretta oppfordra tillitsvalgte i lokallag til å dra på Grønt Spatak

Elias dro for å passe kyr på seter i sommer.
Foto: Andreas Småkasin

FOR Å REKRUTTERE FOLK UTENFOR NU OG NBS HAR VI JOBBET PÅ FØLGENDE MÅTER:

- Regionsekretærer i NU har promotert Grønt Spatak på sine skolebesøk rundt om i landet.
- Tatt kontakt med andre frivillige ungdomsorganisasjoner som Spire, Norges speiderforbund, 4H, Norges Bygdeungdomslag og alle ungdomspartier for å spre informasjonen til sine medlemmer.
- Holdt foredrag om bærekraftig matproduksjon på Arbeidernes folkehøgskole
- Holdt skoloring om Grønt Spatak og bærekraftig matproduksjon i et samarbeid med ulike forkehøgskoler og Framtiden i våre hender på Rønningen fhs
- Kjørt en kontinuerlig annonse over våren på Facebook og Instagram.
- Fornyet hjemmesida for at det skal være enkle å melde seg på og finne informasjon.

Styrke synligheten og sikre oppmerksomhet rundt 30-årsjubileet.

I tillegg til det årlige rekrutteringsarbeidet har det blitt jobba med å øke synligheten til prosjektet. På grunn av 30-årsjubileet, ble det etter hvert for mye å gjøre og vi måtte prioritere ned noen av oppgavene vi hadde satt oss for å jobbe med. Det ble jobbet med følgende:

- Arrangere Temadag for Ungdom inn i landbruket 1. oktober på Kulturhuset i anledning Økouka.
- Koordinator skrev en kronikk i magasinet *Ren mat* om ekstern rekruttering av unge til landbruket i januar
- Våre SoMe-kanaler har blitt brukt aktivt til å formidle aktuelle landbrukspolitiske saker
- Aksjonsdag for støtte til landbruket arrangert

sammen med Landbruksutvalget til Natur og Ungdom 12. juni med ulike støttemarkeringer i Oslo, Harstad og Trondheim

- Høringsinnspill på ny jordvernstrategi
- Filminnspilling av en informasjonsfilm om Grønt Spatak, som kan bli basis til et større dokumentarprosjekt i 2024.
- Flere deltakere har vært i lokalavisa underveis i utplasseringsperioden i sommer.
- Deltakere har selv underveis i løpet av sommerferien publisert flere innlegg og oppdateringer på story på Instagram'en til Grønt Spatak eller sin egen om oppholdet sitt.
- Deltakelse på Landsmøtet til Bondelaget for å komme i dialog

Oppfølging av deltakere og vertskap

Utplasseringsperioden varer fra start av juni rett etter vårsamlinga til midten av august. Gjennom våren og sommeren følger vi opp både deltakere og vertskap via telefon og e-post for å forebygge misforståelser med vertskap eller opplegget og for å unngå at mange melder seg av. Vi tar også en oppfølgingssamtale med vertskap etter sesongen. Det er også viktig for å sikre trivsel og løse eventuelle konflikter under utplasseringen. Også i årets evaluering ga både deltakerne og vertskap uttrykk for at oppfølgingen fra koordinator var god, men vi vil allikevel fortsette å se på måter å forbedre oppfølgingen på.

Økonomi

I 2023 ble prosjektet støttet av Felleskjøpet med 120 000 kr, Tine med 50 000 kr og Miljødirektoratet med 275 000 kr. Vi håpet på å finne økt finansiering til 30-årsjubileet, men det har vært utfordrende å finne. Derfor kan det være at noen av de planlagte aktivitetene på høsten 2023 må nedskaleres.

Konklusjon

Alt i alt er vi fornøyde med gjennomføringen av Grønt Spatak i 2022-2023. De to siste årene har jordbruket slitt med underbemanning, dårlige lønnsvilkår og lav rekruttering. Da er prosjekter som retter seg mot ungdom for å heve kunnskapen om betydningen av jordbruk i Norge og som skaper direkte møteplasser med bøndene og deres hverdag helt sentrale for å få et retningsskifte. Ikke minst er Grønt Spatak unikt ved at det legger til rette for rekruttering av ungdom uten noen tilknytning til jordbruket, en gruppe som ofte blir oversett. Nettopp av disse grunnene er Grønt Spatak et prosjekt det er viktig å satse på.

OM NORSK BONDE- OG SMÅBRUKARLAG

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er en partipolitisk uavhengig organisasjon som arbeider for å bedre jordbrukets økonomiske og sosiale rammebetingelser. Økt matproduksjon, næringsutvikling, lokal foredling, god dyrevelferd og levende kulturlandskap er viktige saker for organisasjonen. Grunnlaget for driften av organisasjonen er medlemskontingenten fra våre om lag 6500 medlemmer.

BLI MEDLEM!

Som medlem vil du bli en del av fellesskapet og kan være med å påvirke norsk landbrukspolitikk. Vi har gode medlemsfordeler på blant annet forsikring fra Gjensidige og arbeidstøy fra Wenaas. Du får i tillegg tilsendt avisa *Bonde og Småbruker* gratis åtte ganger i året.

Les mer og meld deg inn:
smabrukarlaget.no/bli-medlem

Takk for et flott år!

**Norsk Bonde-
og Småbrukarlag**

www.smabrukarlaget.no | [@bondeogsmabrukarlaget](https://www.instagram.com/bondeogsmabrukarlaget)